

شوراء

عدد ۸

آپریل ۱۵ = سنہ ۱۹۱۶

محرری: رضا الدین بن فتح الدین

ناشری: «م. ساکر و م. ذاکر رامپلر»

مندرجہ سی

اسلامدہ ایٹک الٹ ظہور
ایٹکان اختلف واسما
عیلیہ مذہبی

ذاکر آیو خانف.

حلب خاطر ہلری

صاقماری.

اقتصادی تاریخہ ربا
مسئلہ سی

مصطفی سیف الملوک.

مرجانی مجموعہ سینہ و اثر
محمد نجیب توتاری.

ایضاح

نوشیروان یاوشف.

دینی تدبیر لر ہم اوفاق
فکر لر اسملی کتابلر
حقنہ محاکمہ

خطیب محمد حنفی مظفر.

افیون نیندی نرسہ؟

صابر جان شا کر جان

اماملر ننگ حقلری بارمی؟

امام شہاب الدین شرف الدین اوغلی.

زکات حقنہ فی مقالہ
مذاسبتینہ

ملا داود آچورین.

تربیدہ و تعلیم:

«اصول تربیہ» - علی حبیب.

«آنانلی اوقتو» - غفور عثمانی.

بالالر تربیدہ سی حقنہ

بر نیچہ سوز

محمد سید احمد جلیل.

اشعار.

حکایہ:

«بکر منچی عصرده تورکستان بابای»

میر محسن شیر محمدف.

۲۴ جمادی الاخری - ۱۳۳۴ سنه

۱۵ اپریل - ۱۹۱۶ سنه

مقاله لریز

اسلامده اڭ الك ظهور ایتکان اختلاف

واسماعیلیه مذهبی

(باشی ۶ نچی عدده)

حسن صباح نك وفاتندن سوڭ اوغلی «کیا بزرك» شیخ الجیل لك مرتبهسینه کوتهرلدى . بو آدمده آتاسی حسن صباح كبك اوڭ قان توگوچی ، غیرتلی ، عزملی بر آدم ایدی . اول آتاسینك یولندن بر قارش بولسون یاقغه چقمادی ، فدائیلر واسطهسی بله امیرلر ، وزیرلر اوترتور ایدی . بو آدم شیخ الجیل لك مقامنده باری اوج سنه گنه قالب وفاتندن سوڭ اوغلی «کیا محمد بزرك» شیخ الجیل بولدى . بو آدم ایندی اسلافنگ یولی بله فدائیلر واسطهسیله گنه اهل اسلامنك بیوکلرن اوترتوگه قناعت ایتمیچه اون مکلر قدر عسکر بله «خراسانغه» هجوم ایتدی . حسابسز كوب قان توگلدی . خلفا عباسیه دن «المسترشد» ده بونگ فدائیلری طرفندن اوترلمشدر . بو آدم ، ۲۶ (یگرمی آلتی) یل قدر حکومت سوروب ۵۵۷ سنهده وفات بولدى . بونك وفاتی سوڭنده اوغلی «خواند حسن» شیخ الجیل بولمشدر .

تاریخده حسن ثانی (ایکنچی حسن) اسمیله مذکور بولغان بو آدم ، «امام بالحق» اسمله ندى . بونگ سببی : استاذ کبیرلر ، هر وقته مریدلرنی معلوم بولماغان بیوک بر امام اسمینه جیارلر ایدی . اسماعیلیر ، مذکور امامنك ظهوری بله اوامر شرعیه نك آرادن کوتهرله چه گینه اوشانلر ایدی . فقط بو آدم بر نیچه عصرلردن بیرلی کوتولدیگی حالد همامن ظاهر بولغانی یوق ایدی . شول زمانغه قدر کیلوب اوتکن شیخلر (شیخ الجیل لر) کیله چك امامنك مبشریگنه ایدیلر . منه «خواند حسن» اوزینك مبشرلك

رولن ، کوتولگن امام رولی بله آماشدررغه قصد ایتدی . اول وقته ایندی بو اشکه احوالده مساعد ایدی . زیره بردن ، تورلی ولایتلرده فرقه نك قوتی حکم سورده ؛ شیخ الجیل نك نفوذ دائرهسی بیك کیك ایدی . ایکنچیدن ، حسن ثانی نك (خواند حسن) آتاسی ده بابالری ده استاذ کبیر و شیخ الجیل بولغانغه مریدلر بونلر نك حکومتینه کوننگن ایدی . اوچونچیدن ، بو حسن ثانی اسماعیلیرنك ایسکی عقیده لرینه بر نی قدر نرسه لر اتردروی همده بلاغتی ، حلمی ، علم و فضلی سببلی مریدلر آلدنده بیك سویوکلی و محترم ایدی . اوزینك خلق قاشنده غی نفوذندن استفاده ایتوب شول یولده حرکت ایتونی قصد ایتدی وبالفعل شول اشنی اشله دی ، فقط اول شول اشنی دفعتا توگل تدریجا اشله دی .

سنه هجریه بله ۵۵۹ نچی یل نك یازنده حسن ثانی ، اسماعیلیه مذهبینه منسوب اشراقنی «الموته» قلعهسینه چاقردی . جملهسینه بهیرم بیرینه حاضر بولورغه قوشدی . بهیرم طنطنهسی اجرا ایتله چك میدان اورتیهسینه زور بر «منبر» قوردردی و منبر اطرافینه ده قزل ، یه شل ، صاری ، آق توسلرنده دورت علم - بایراق قالدی . منبر اطرافینه ده چاقرلغان قوناقلر اوچون زور بر اورون حاضرله ندى . تعیین ایتلگن کون - رمضانك ۱۷ نچی کونی -- ده بوتون خلق مذکور میدانغه جیولدیلر . شیخ الجیل بولغان حسن ثانی منبرگه چغوب : «مین شول زمانتک امامی بولغانغمدن شریعت طرفندن تکلیف ایتلگن بوتون نرسه لرنی لغو ایتدم . بوکون قیامت زمانی بولوب خلق جناب الله غه باطنا گنه مربوط بولورغه تیوش» دیدی . بو سوزلرنی تماملاغان سوڭ منبردن توشوب شول یرگه حاضرله ننگن سفره یانینه کیلوب شونده حاضر بولغان خلقنی ده چاقروب روزهلرن بوزارغه قوشدی .

همه‌سی بیوک بر شادلق بله آنک دعوتن قبول ایتدیله؛ آشادیلر، ایچدیله. شون کوندن باشلاب رمضان آیینک ۱۷ نچی کونی حشاشین اوچون بیوک بر به‌یرم کونی بولدی. اول کون «عید البعث» آتالدی. شول کوندن اعتبارا قرآن کریم‌نگ امرلری لغو ایتلدی. نماز، روزه کبک عبادتله‌رگه احتیاج قالمادی، هر توری حرام نرسه‌رگه ارتکاب ایتمک مباح قیلندی. عرض، ناموس کبک نرسه‌رنگ قیمتی بتدی. مریدلر آراسنده خاتونلرن آلماشدرشو کبک یامان عادتله مشروع ایتلدی.

مریدلردن برسی ایکنچیسینک خاتونینه‌می، قزینه‌می کوزی توشو برله مذکور آدم یانینه باروب: «سینک باقچه‌گدن بر گول اوزه‌ر ایدم» دیو کبک کنایه‌لی بر تعبیر بله اذن صورار، تگیسی‌ده: «جانک آرزو ایتکهن نرسه‌نی اوتوده اختیارلیسک» دیب اذن یرر ایدی.

امام اولمق ایچون خلیفه علی حضرتلرینک نسلینه منسوب بولمق لازم ایدی. حسن ثانی (خواند حسن) بو طوغروده بیک کوب آبدراب طورمادی. اوزینک علی اولادندن بولوون اثبات ایتدی. خلق‌ده آنک شول دعواسن تصدیق ایتدیله.

حسن ثانی هجری بله ۵۶۱ (بیش یوز آلمتش بر) نچی یلده «آلبویه» تابعلرندن بر آدم طرفندن اوترلدی. یرینه اوغلی «خواند محمد» شیخ الحیل بولدی. بو آدم‌نگ ۶۶ سنه‌لک حکومت دوری، اهل اسلام ایچون ایک دهشتلی زمانلردن بولدی. قیلغان جنایتلرینک حسابی یوق ایدی. بو آدم، هجری ایله ۶۰۷ نچی سنه‌ده وفات بولوب یرینه اوغلی «جلال‌الدین» شیخ الحیل بولمشدر.

تاریخ‌ده حسن ثالث اسمی بله یورتلگهن آدم شوشی «جلال‌الدین» در. بونک حکومت دوری، هجری ایله ۶۰۷ دن ۶۱۸ نچی سنه‌گه قدر که حشاشین تاریخنده ایک ازقان توگولگهن، آنلر ایچون تاریخ بیتلرنده آق صحیفه دن صانارغه یاراغان وقت، شبهه‌سز، «جلال‌الدین» حکومت سورگهن اون بر سنه‌لک مدتدر. حسن صباح طرفندن توزوب قالدیرلغان شول مذهب، بر عصر دن زیاده (۱۳۰ یلار قدر) دوام ایتوب آنک طرفندن چه‌چوب قالدیرلغان فساد هیچ بر کیمک کورمه‌سدن اوز یولنده آقدی. خلفلر (خلاه‌فلر) ندن حسن ثانی (خواند حسن) دورنده ایسه دین اسلام‌نگ حرمتی آیق آستینه سالوب تابتالدی. رسمی صورتده فرائض تاشلانوب، محرمات مباح ایتلدی. بر وقتلر ایرانده «مزدک» طرفندن توزولگهن اشتراکیه مذهبی، «بابک» طرفندن ترگزوب؛ مرشدلر آنالغان شیخ الحیلر واسطه‌سی بله بیک چیگ‌لک بله عمل‌گه قویولدی.

هجری ایله ۷ نچی عصر اولارینه تابا اسماعیلیرنگ نشریاتی

قلبنده اسلام محبتی بار بوتون آدمی تیره ن قایغو اچینه توشورگهن ایدی. اول وقتلرده اسماعیلیرنگ چیگدن چغوب قوت آلوری سبیلی اسلام‌نگ بیوک بر خاطره‌گه بارووی، اسلام تاریخن تفتیش ایتوچیلرگه یرشرن بولماسه کیره‌ک. خصوصاً آنلر ضررینه سوز سویله‌مک، آنلر خلافینه بر حرکت کورسه‌تمک، دنیا بله وداعلاشو دیمک ایدی؛ بوندی آدم‌لرنگ قسقه بر وقتده فدائیلر واسطه‌سی بله آخرت سفرینه اوزاتلاچاغی کون کبک آچق ایدی. شونلقدن آنلرنگ نشر ایتکهن فسادلری اوز تابعلری آراسنده غنه توگل، آنلرنی دوشمان کورگهن خلق آراسینه ده آقرن، آقرنغه کوچیه ایدی. اول وقتلرده اهل اسلام آراسنده غی اخلاق بوزوقلغینه هیچ برچیک یوق ایدی. بو طوغروده برگنه سوز سویله‌رگه‌ده حمیتلی علم‌رنگ‌ده جسارتی یتمی ایدی. شونلقدن مسلمانلرغه اخلاق جهنتدن یته‌کچی بولوچی، اخلاق بوزوقلغی طوغروسنده بر سوزگنه بولسه‌ده سویله‌وچی یوق ایدی. چونکه اخلاق بوزوقلغی طوغروسنده سوز سویله‌مک حشاشین خلافینه حرکت کبک تلقی ایتلور؛ سوگندن بو آدم اولم جزاسینه بولماسه‌ده مطلقاً بر جزاغه دوچار ایتلور ایدی. چونکه عمومیراق یرلرده سویله‌نگهن سوزلر مطلقاً حشاشین نك فدائیلری واسطه‌سی بله شیخ الحیل لرگه ایرشور، آنلرده سوزنگ درجه‌سن تعیین ایتوب بو آدمی مناسب بر جزاغه محکوم ایتلرلر ایدی. قسقه‌سی، سوزی اعتبار قیلنور بتون آدم‌لرنگ سوزلری حشاشین محکمه‌لرینه کرر، آنده محاکمه ایتلور ایدی، شونلقدن بونلر اول زمانده مسلمان علما و امیرلری اوستنده سینزورلق وظیفه‌سن اوتی ایدیلر دیه‌رگه ممکن. آنلرنگ بو اشلرن یوزلرچه واقعه‌لر اثبات ایته. امام فیخرالدین الرازی حضرتلرینک واقعه‌سی شول جمله دن و اولگیلرندن در.

حشاشین آراسنده بوزوقلوق شول درجه‌لرگه یتدی که اوزلرینک بعض بر بیوکاری‌ده آنلرنگ بو حالده قالدولرینه راضی بولمادیلر، نیچو کککنه بولسه‌ده آنلرنی اصلاح ایتونی تیوش کوردیلر. بو آدم‌لر آراسنده یوغاروده مذکور حسن ثالث (جلال‌الدین) نی‌ده صانارغه ممکن. بو آدم، نه‌تکه‌سی «خواند محمد» نك جنایتلرینه نفرت ایته، مریدلرنگ بو درجه بوزولوری ایچون قایغورا ایدی. شونلقدن حسن ثالث نه‌تکه‌سی اوله‌ر اولمه‌س؛ شرع شریف‌نگ بوتون امر، نهیلری، هیچ اوزگه رتلمه‌س دن رعایه ایتله‌چه‌گن اعلان ایتدی. هر توری جنایتلرنی بترتدی. حشاشین مذهبنده بولماغان مشهور عالم‌لرنی چیوب آنلر آلدنده حسن صباح طرفندن تألیف ایتلگهن دیب بیک کوب کتابلرنی یاندرتدی. فقط سوگندن آکلاشلوغه کوره شول کتابلر، یا حسن طرفندن تألیف ایتلگهن کتابلرنگ نسخه‌سیغنه بولغان یا که آنک کتابلرندن ایکنچی نسخه‌لر آلوب

قالغانلر. چونكه «الموته» قلعهسى فتح ايتلگن وقتده مذهب نك يه شرن قاعدهلرن جيغان بر ني قدر كتابلر تابدى. شونلقدن حسن ثالث نك شول حر كتيك صميمى بولونده شبهه بار. خصوصا آنك خلفى (خلفى) و اوغلى «علاء الدين»، نه تيكسى حسن ثالث نى اوتروب شيخ الحيل بولغاندن صوك (هجري يل ۶۱۸ يلد) فرقه نك ايسكى عقیده سن قايتاروب خلقنى شونارغه دعوت ايتدى. ايسكى قان توگونى ايكي قات آر تدردى. آنك ۳۵ سنه لك حكومتده آغز لغان قانلر نك جنائتلر نك حسابى بولمادى. صوگره، هجري بله ۶۵۳ نچى سنه ده اوزينك اوغلى «خاور شاه» طرفدن قتل ايتلدى. بو «خاور شاه» نه تيكسى يولندن باروب هر تورلى جنائتلر گه دوام ايتتتت ايدى. «هولاكو» خان ظهور ايتوب الموته قلعه سن فتح ايتدى و اوزن اسير آلوب صوگره قتل ايتلدى.

خاور شاه نك لقبى «ركن الدين» ايدى. منگو خان آلدنده اوترلگان «ركن الدين» اسملى شيخ شوشى خاور شاه در. چونكه «هولاكو» آنى اسير آغانده صوك منگو خانغه كوندرگن ايدى.

اسماعيللردن بولغان حشاشين طائفهسى نك حكومتى ايكي عصر قدر دوام ايتدى. بونلر اوزلرينك فدائيلرى واسطهسى بله اسلام دنياستده ظاهر بولغان ايگ بيوك عالملرنى ايگ غيرتلى و اشلكلى اميرلرنى اوترتديلر. اوزلرينك خرافه لرى بله اهل اسلامنى زهرله دكلى كيك مدنى واجتماعى اشلر نك يولده قالوينه عموما آنلر سبب بولديلر. زيره اجتماعى حاللرنى اصلاح حقنده اشله نكگن ايگ كچكنه بر حر كته حشاشين ضررينه بولاچاغندن آنك باشينه جقمق ممكن بولمايچق ايدى. شونلقدن قوتلى بر اسلام حكومتينك شول درجه ضعيفله نووينك، اسلام نورى بله نورلانغان اهل اسلام نك خرافه پرست، يوق بارغه اوشانوجى توبه ن بر خلق بولوب قالولرينك سببى هيچ شبهه سز شوشندى طريقت اهللرينك ايشانلر نك، مرشدلر اسمنده بولغان الوغلر نك تاثيرى بله بولمشدر.

بو اورنده تأسف ايتله چك ير شولدر، كه: حشاشين بله ايگ كوب كوره شوچى، آنلر نك فسادينه يول قويماس اوچون بوتون كوچلرن صرف ايتوچى خلق، توركلر (سلجوقيلر) بولديغى حالده آنلر نك نشر ايتكهن خرافه لرى بله نده ايگ كوب زهرله نكگن خلق تورك قومى بولدى. بو كونكى كونده روسيه ده گى طريقت يوللرى، توركلكنك پوره گى ديه رگه ياراغان آنا طوليدىغى «رافضيلك»، «بكتاشيلك» تاغى نه لله نيندى مذهب لر، طريقتلر همه سى اسلامنى تامرندن قورتو يا كه نيندى ده بولسه شخصى منفعتلرن كوزه توچى آدم لر طرفدن توزولگن اسماعيللر و آنلر نك

تارماقلى بولغان باطنيلر نك هر تورلى يوللردن قالغان كيسه كلر ندر.

هولاكو طرفندن «الموته» قلعهسى و آنك اييه رچنلرى بولغان باشقه قلعه لرده فتح ايتلوب حشاشين نك حكومتينه نهايت بيرلسه ده، آنلر نك بتون تامرلرن قورتورغه آنك كوچى يتمه گان. بو كونكى كونده ده ايرانده، سوريه ده حشاشين مذهبنه اييه رگن آدم لر بار. فقط آنلر ايندى باشقه طريقت چيلر كيك اوك حكومت دعوا ايتمیلر. آنلر ايندى اوزلرينك ايسكى شوكتلرن بتونلاى ديه رلك اونوتقانلر.

حشاشين نك مذهبنه كيدگه نده، بر قاراوده بر تصوف مذهبي كيك كوررگه ممكن بولسه ده واقع ده تصوف مذهبي توكل ايدى. آنلر نك بوتون حر كتلرى بزگه شونى كورسه ته. درست، حسن ثانى دورنده اشله نكگن و عيد مناسبتى بله (شريعت نك امر، نهيلرن اورتهدن كوته رو وقتى) سويله نكگن نطقلرده «انسان اللهغه لفظا مرادقنه توكل بوتون وجودى بله بيرلورگه كيرك» مفهومنده بولغان سوزلرى تصوف مذهبي آگلاسه ده آنلر نك شول اشلرى قارا خلقنى اغفال اوچونگنه بولوى اوز اوزينه معلومدر. طوغروسى بونلر نك مذهبي اسماعيللر نك اولگى دورده گى مذهب لرى بله ن بر طوغان بولوب آيرما آذرر.

بتدى. ذاكر آيوخانف «قوزنيتسكى»

شعر:

ياز قوياشى نورلر چه چوب كولگانده
 هيچده كولمى، شادلانمى مينم كوگلم؛
 طبيعت كه جان كروب ترلگانده
 همانده صزلانا، صقرانا كوگلم.
 باقچه لرده، صحرالرده، قرلرده
 آچلور كوله ر آل، كوك چچه كلر، گوللر؛
 موگصو اورمان، كيك، ياشل بولونلرده
 مگله ب نغمه بله ن صايرار بلبللر.
 لکن مينم صنق كوگلم يوانماس
 اچم پوشار، ايرته كيچه صزلارمن؛
 كوگلمده گى ياره لر تيز اوگالماس،
 مغدور طوغانقايم ايچون جلارمن.

ش. ش.

حلب خاطرەلری

«حمص»

حمص قە یتوب آنک فوق العاده غلبه لك بولغان واقزالندن خلقنى يروب تورتوب چققاچ طوغرى اولدن توصیه ايتلگان «منظر الجمیل» غاستینسه سینه باردم. آنک اسمی جسمینه موافق بولوب چقدی. حمص ننگ اورتاسنده آغوب ياطقان يلغه بويینه صالحان گوزل کورنشى، باقچەلى، قهوه خانەلى، «تباتر» لى بر مسافر خانه ايگان. لکن ايشکدن باروب کروويمه «اورن يوق» ديب قارشى آلدیلر. نى اشلەرگه! باشقەلرینه کیتسهك آلردهده اورن بولو شبههلى. آخرى مسافر خانه ننگ مدیرن چاقروب چقاروب اشيالرمنى قالدروب طوررغه مساعده صورادم. «احتمالکه مشغول بولمەلرنگ برەرسینه کاراوات قويوب ميگا بر کيچ قونوب کیتەرگه امکان بيررسز. اگرده آلاى طوغرى کيلمى ايگان مين باشقە برەر اورنغه کوچەرمين» دیدم. مدیر اوتچمنى قبول ايتوب اشيالرمنى اوز بولمە سینه آلدردى، و اگرده بولمەلرده اورن بولماسه استالوايدە بولسەده يوقلاويە امکان برە چەگن سويلادى. مدیردن اول سوزلرنى ايشکچ باشقە برەر اورندن بولمە ازلهب يورو مشقتدن قوتولغانغيمه قوانوب علميه ننگ ايکنچى صنفنده و قتمده صنف و بولمە آرقداشم بولغان و صوگنى يلدە عائله احوالى اقتضاسى سببى مکتبکه کيله آلمى قالغان شکرى افندى لوقانگ اوين ازلهب کیتدم.

حمص ننگ ترتيبسز اوراملرنده آرى پيرى بر آز يورگاندن صوگ شکرى افندينگ اوين طابدم، اول ميني «کوکدن توشگان شیکلى» قوانوب قارشى آلدى. و درحال قوناق بولمە سینه آوب کروپ آنده اوطورغان ياقينلرى وعائله سى برله طانشدرى.

شکرى افندينگ طشدن قاراغانده اول قدر کوگلى بولماسه ده اجى بيك کورکلى و مزین خانه سنده يومشاق ديوانلر اوستنده شربتلر اچو، موگايوب موگايوب کوکارگه کوتارلگان موزيقيە طاوشى طکلاب اوطورو بيك کوگلى بولدى. يولده غى پيائيس عربلرنگ يولداشلغندن صوگ، طانش برکشى اوينده ضيالىلر برله مصاحبت ايتو البته بيك لذتلى بولدى.

شکرى افندى اوينده اوطورداش بولغانم ذاتلرنگ برسى بر

عرب پوبى ايدى. بيك ملايم و حليم طبيعتلى بولغان اول «آنا» برله بيك تيز سوزگه کرشوب کيتدک. آنک ايچون روسيه کشيلرى بيك يات و طانسق بولوب چقدى. «مين تعجب ايتەم: سز روسيه لى بولغاننکر حالده نيچک بو مملکتده سياحت ايتوب يورى آلاسز؟ روس حکومتى اوز تبعەلرینه چيتکه کيتوب اوقورغه مساعده ايتمى ايگان» ديب روسيه احوالى و آنده غى اصول اداره گه دائر خلاف واقع بر آز نەرسەلر سويلەدى.

ميساپوتاميا طرفلرنده غى بر خرستيان روحانيسينک آمريقا سياحلرندن جون ريشاردقه «مين دنياده غى کتابلرنگ بارسن ده اوقوب چقدم»، ديوى و دنياده غى کتابنگ صاننده قولنده غى اوج کتابقه منحصر ظن ايتووى قيبندن، حمصده غى روحانىده اوزينه زور اشانچ برله روسيه حقنده خلاف حقيقت نەرسەلرنى برسى آرتندن برسن تزه ايدى. اوزينه بولغان حسن ظنينگ بيك يوغارى بولوينه رغما حمص پاپاسى قارشى توگل ايگان. مين فکترلر ن تصحيح ايتوب روسيه ننگ حقيقى احوالى حقنده بر آز معلومات بيرگچ: «روسيه مينم فکرمده بيك آرتده قالغان برمملکت ايدى. آنک آروپا دولتلرى قطارنده طوررلق ياقلىرى بارلغن ايندى بلم» ديب قويدى.

سوز روسيه مسلمانلرینه کوچوب حجاب وقرآن ترجمه ايتو مسئلهلرى حقنده سوزلر بولدى. پوب حجابقه دينى بر امر ايتوب توگل بلکه عادت ديب قارى. «حجاب مسلمانلقتنگ خصوصياتلرندن توگل. منه حمص برله حماده ايسكى وقتدن بيرلى خرستيان و مسلمان خاتونلرى آراسنده حجاب برله يوروعادت بولوب کيلگان. بو کوندهده شولاي بارا. ايسكى عادتدن تيزگنه آيرلوب بولمى بيت» دى.

پوب، قرآنى باشقە بر تلگه ترجمه ايتونى مناسب کورمى. «اول کتاب عرب تلنده اينگان - شول تلده قالورغه وشول تلده اوقلورغه تيوشلى» دى. مين آنک اول سوزينه قارشى قرآننگ ترجمه ايتلووى تيوشلگينه عادتده کيترله تورغان دليللرنى ذکر ايتوب چققاچ: «آندى بر ميل، بر وقتلرنى خرستيانلردهده بار ايدى. بر وقتلرنى آلرده بيبليانگ ترجمه ايتلويينه قارشى طورديلر، بزنگ ملتده بو کون شول دورنى اوتە. ترجمه گه رضاسزلق کورسە توچيلر بولوغه قاراب بز قرآنى ترجمه ايتمى قالاچق توگلمز» دیدم.

آمريقا و انگلنز ميسيونرلرندن بعضيلرى ده قرآننگ مسلمانلر طرفندن باشقە تلرگه ترجمه ايتلووينه ياخشى کوز برله قاراميلر. مونگ سپين کشف ايتو بيك آغر بولماسه کيرەك.

بر آز استراحت ايتکچده مين شکرى افنديدن حمص ننگ

مکتبہ ن کورسہ توب چغوون اوتندم .

« حمص » ده خرسیتیانلقنگ مشهور اوج مذہبی - اورتودوقس ، قاتولیک ، پروتستان - اوجیسی ده برہر مکتب تأسیس ایتکانلر . اورتودوقس مکتبی روسلر طرفندن تأسیس ایتکانلر . اوز وطنمزغہ تعلقی بر مکتب بولغانلقدن مین باشلاب شونده بارونی آرزو ایتدم . لیکن ناظری مکتبده بولماغانلقدن یونلہب قاراب یوری آلمادق . اوشبو ابتدائی مکتبئی قاراو ایچون بولسه کیرہک کہ روسیہ حکومتی حمص قہ مخصوص بر قونصول طوتا . طورغای گویرناتورینگ اوزنورغده طورغانی شیکلی روسیہ نگ « حمص » قونصولی « بیروت » ده طورہ .

پروتستان و قاتولیک مکتبہ لری ہر ایکسی انگلیز مکتبہ لری - یعنی انگلیز اصولندہ قویولغان ، لسان تدریسی انگلیز چہ بولغان مکتبہ لری - بولوب اوزلری بزنگ ویبشی ناچالنی اشقولار درجہ - سندہ لری . آرنی ده زیارت ایتوب مدیرلری برلہ مصاحبہ ایتدم . پروتستان مکتبہ لری مدیری حناخبار افندی روسیہ ، بالخاصہ سیبریہ احوالینہ بیک مراقلی ایکان . شول حقلمده بیک اوزاق مدت صوراشوب فکر آشوب اوطوردی . وسیرنی بیک کورہسی کیلگانلر بیان ایتدی . آنک اول سوزینہ قارشی شریگم شکری ایتدی : « آلی بولسه سز روسیہ گہ بارگز . آندہ بارغاج سبرگہ باروب توشو بیک تیز شیکلی . خصوصاً سز موندہ غی سیاسی فکرلرگز برلہ باروب توشہ گز سبرگہ تیز اوچارسز » دیب کولوب قویدی . خبار افندی مینی عائلہسی برلہ ندہ طانشدروب یاخشی قوناق ایتدی . قاتولیک مکتبہ لری مدیری امین ہلال افندی ده یاخشی قبول ایتدی . آنک برلہ ندہ توری موضوعده اوزاق سویلہ شوب اوطوردق ، بو مدیرلرنگ اوز اشترینہ تمام پیرلوب مکتب ادارہسی ، مکتب تریبہسی اشترینک « اچینہ کرگانلکری » بیان ایتکان فکر و ملاحظہ لرندن ، مکتبہ لرنہ گی ترتیب و انتظاملر دن بیک آچیق کورنوب طورہ ایدی .

مکتبہ لرنک بناری زور و ماطور ، آلری کیک ، انگلیزلردہ مقبول بولغان تریبہ اصولینک طلب ایتکانلر قابالراق اسباب و بنار ییتشدر . بو مکتب بناری ، بیکرہکده بر قالقو اوستندہ بتون حمص قہ حاکم بولوب اوطورغان پروتستان مکتبئی ، حمص نگ بناری آراسندہ دؤاریس شیکلی کوتارلوب طورہ لری .

خرستیانلردن اورنہک آلوب بولسه کیرہک « حمص » ده مسلمانلردہ « المدرسة العلمیہ » اسمندہ بر مدرسہ تأسیس ایتکانلر . تیبی بیروت « مدرسہ عثمانیہ » سینی شیکلی . اوچوچیلری یاخشی کوبکنہ . ماذونلری اچندہ جیت مملکتلرگہ کیتوب عالی مکتبہ لرگہ کرگانلر (طبیعی بر آزر حاضر لانوب) بار . اوزندہ فرانسوزتلی یاخشیغنہ اوقول .

« حمص » ده بر غزتہ چغا ایکان ، بو یول توشکاندہ ادارہ خانہ سن زیات ایتوب چقدم . لیکن ادارہ خانہ دہ اوطور وچیلر گل بالا چاغا « محرر » لردن عبارت ایدی .

حمص ده بر نیچہ دانہ گوزل کتبخانہ بارلغن اولدن ایشتوب بلہ ایدم . لیکن آلی باریسی ده خصوصی قولارده بولغانلقدن آرنی قاراب چغارغہ امکان بولمادی . مشهور عبدالحمید زہراوی نگ اویندہ گی کتبخانہ دہ بعض بر قیمتلی اثرلرنگ بارلغن ایشتکاج ہیچ بولماسہ آنک کتبخانہ سن قاراب چغوونی بیک تلہ گان ایدم . لیکن اول وقتلردہ زہراوی ده اویدہ بولماغانلقدن آنی ده زیارت ایتہ آلمادم .

مکتبہ لردن قایتوشلی شہرنک بر چیتندہ اویلوب یاتقان قلعه خرابہ سن ده قاراب چقدق . بو کون استحکاملق اہمیتی ہیچ نہ قالماغان اویلوب یاتقان بالچقلمردن غنہ عبارت ایدی .

شول طریقہ « حمص » نگ ہر طرفن کوروب چققاج شکری افندی مینی نومریمہ اوزاتوب قویدی . وایسانلہ شوب کیتکان وقتدہ ایککنچی کونگہ توش طعامینہ انکاسی طرفندن دعوتلی بولغانلغمنی بیان ایتدی . مین ایککنچی کوتنی توش وقتلردہ کیتہ چہ گمنی بیان ایتوب عذر کورسہ تدم و انکاسینہ رحمت و تشکرلرمنی ایرشدرن اوتندم .

شکری افندی : « آلی بولسه بز آشنی اویلہ دن مقدم حاضرلہ رمز . سز ساعت بردہ کیتہ چک پویزدغہ ییتشورسز . انکامنک سزنی قوناق ایتہسی بیک کیلہ . ہر حالہ اول قارچق مایوس بولماسن ایدی ایتدی » دیدی . مین دہ تشکر ایتوب باراچاغمنی بیان ایتدم .

ایککنچی کوتنی ایرتہ طوروب خالد بن ولیدنگ قبری اوستینہ سالنغان مسجدنی قارارغہ کیتدم . چیتدن قاراغاندہ غایت مہابت کورنوب حمص قہ آبروم بر کورک بیروب تورغان اول جامع سوریدہ بردن بر ماطور (طشقی کورنشی اعتباری ایلہ) جامعدر . اوزی استانبولنگ مشهور جامعری (آیا صوفیا ، فاتح ، احمدلر) استیلندہ کچکنہرہک ایتوب (البتہ مذکور استانبول جامعرینہ نسبتا کچکنہ) سالنغان . اشلہ توجیسی سلطان حمید دیدیلر .

اچینہ کروب جامعنی قاراب یوردم . تمام اشلہ نوب دہ بتما گان ایدی . یا گا بولغانلقدن اچی بیک طازا ایدی . لیکن « خمیس المشایخ » قہ کیلگان فقیر مسافرلر طولوب ہوانی بیک بوزغانلر و آنک اچندہ گی طنچلق و سریتتی ، آندہ غی اخراویلقنی بتروب آنک اچن غلبہ لک بر یارمینکہ حالینہ کیتورگانلر ایدی . جامعدن آخرت ایسی توگل دنیا ایسی آگقوب طورہ ایدی .

آندن چغوب شکری افندیلرگہ باردم . آس یانندہ میندن

باشقه چیت کشی یوق ایدی. آشنی بزنگ روسیه اصولی برله برسی آرتدن برسن بریدیلر. باشده یاشلجه لرصالنغان شورپه، آندن صوگ پلاو و ایت، آندن صوگ سبزوات (آش آرتی) کیلدی و آخرنده قهوهر تقدیم ایتلدی.

شکری افندی اویندن ایسه نلاشوب کیتکاج «منظر الجمیل» که قایتوب نومیر حسابن کورگاج واقزالغه یونه لدم. نومیر مدیری میگا بر بولمده اورون طابوب بیر گانگینه ایرکه له نوب بولسه کیرهک میندن عادتده آلونه تورغاننک ایکی و بلکه ده اوچ مثلن آلدی. دیوارلرده تورغان ناقسه لرغه اشاره ایتویمه قارشى: «افندم حاضر «خمیس المشایخ» در. ناقسه لر ابدی عادی وقت ایچوندر» دیب جواب بریدی.

واقزالده مین کیلگان کونده گیدن ده غلبه لک ایدی. حلب دن کیلگان یویزدنک طغرلغن ایسه نه یتوب طوره سی ده یوق. لکن یوچیلرنگ بیک کوبلری حمص ده توشوب قالغانلقلرندن ریاق و شامغه قدرلی طنچ بولدی.

«شورا» اداره سینه شام خاطره لرن یازوب یبارگاج محترم رضاء الدین حضرت بر مکتوب یازوب: «ابن تیمیه برله ابن القیم اثرلری حقنده معلومات یازوگر و رسم خطلرن تعریف ایتووگر یاخشی بولغان. لکن فوطوغراف ایله نمونه لر آغان بولسه گر روسیه اسلاملرینه یاگا بر هدیه قیلغان بولور ایدگر» دینگان ایدی. حضرتنک شول تیبهن ایسمده طوتوب بیلیتسی توغری شامغه آلم.

شعر:

یه ملی کون

(جهی خاطره سی)

نهخ، بوگون دنیا کینگان قزغه اوخشی - ته پته تی!
قز بولوب باصقان طبیعت دنیاغه آپاق ته پی...
حوض کوثر چشمه سی اوستندن ایسکان جیل کبک،
ایخ، بو کونگی جیل - هوادن بر عجیب لذت تاتی...
نیندی یه ملی... ایخ! بو کون اوچماخ کونندن یه ملی کون
- قایده اوچماخ!... فردوس بر یاقده طورسون حتی که!...
ش بایچ.

اقتصادی تاریخده «ربا» مسئله سی.

XIII

قرون وسطی ده ربا مسئله سی.

قرون وسطی ده «ربا» مسئله سینک اڭ مهم کورنگان نقطه لرینی صوگنی مقاله لرده تیکشروب چقدق. شیمدی قرون وسطی دورنده ربا تاریخینه خاتمه ایتوب فقهیچیلرنگ رباغه نظریه لرینی اجمالا واول نظرلرینک عموماً قرون وسطی ده اقتصادی طورمشقه مناسبتنی قاراب چغیق.

قرون وسطی عالملرینک رباغه بتون نظریه لرینی تخمینا توبانده گی روشده تصویر ایتهرکه ممکن. بیوک روما دولتینک صوگنی دورلرنده بورچقه بیروچیلر اوزلرینک نفوذلری بله سؤ استعمال ایتولر بیک کوبایه حتی بورچ آلوچیلرغه کوب جبر و ظلملر ایتلنه. موگا قارشى چیرکاو آتالری، چیرکاو باشقلری حرکت ایتلر. آلا، خرسیتیانلرده ربا بله قرض بیرونک حراملغنی تورلی چه آچوب کورسه توب دیندار کشیلرنی بو گناهلی معامله دن طییلوغه اوندیلر «بره وگه مرحمت یوزندن قرض بیرله ایکان، اول چاقده شول بیرگان قرض صوماسنی غنه کیرو طلب ایتهرکه تیوش» دیلر. لکن قرض سودا معامله سی ایچون آنگان چاقلرده بو کبی شرطنی طلب ایتو منطقسزلق بر نه بیر بولور ایدی. شونلقدنده باشده ربا، «تقوی» کشیلر ایچونگنه منع ایتله. باشده بو شرطقه اطاعت ایتارکه روحانیلر صنفندن باشقلر مجبور ایتلنمی. باشقه لرغه بو شرط قوری نصیحت گنه، تقوالق غه ایرشور ایچون وعظ غنه.

اما غربی آوروپا تاریخنده اقتصادی طورمش موندن صوگ اوزگارمه گان بولسه، بو حال شوشی کوینچه احتمال قانونده بولور ایدی. مونک شولای بولاچغنی ایکی تاریخی فاکتدن فرض ایتهرکه ممکن.

اولا، شولوق بیوک روما دولتینک بر بولمی بولغان شرقی خرسیتیان ممالکستده قرضنی ربا بله بیرو طوغروسنده چیرکاو طرفندن آیری بر طییوده بولمی. مونده تیک روما حقوقی طرفندن صالانغان چیک گنه قبول ایتلنه.

ایکینچیدن، دنیاوی حقوق بوینچه ربا آلوغه شرق چیرکاو اوزی ده رخصت بیره. لکن غربی آوروپانک تاریخی باشقه چهرق تألیف ایتلنه. غربی آوروپاغه «وحشیلر» کیلوب بهرلوی آندهغنی سودا معامله لرینک آغمینی بر آز وقتغه توقاتاتا. ایتالیا نک بعض

بر بيوك مركزلر نده سودا معاملهلرلى تماما توقتلماسه ده ، اوزون بر دور حتى بر نيچه عصرلر بوييچه سودا معاملهلرلى خلقنگ طورمشنده كچككنه گنه بر رول اوينى . بو دورده خلقنگ الك مهم كسبى ايگنجيلىك بولا . جبر محصولاتلرلى يالغز شول كسب كارلرنگ اوز احتياجلرلى غنه اوتى . بازارده ساتو ايچون بر نرسه ده يتشدرلمى . قرضغه آچه بو دورده طورمش احتياجنى اوتو و ايچونگنه آله . مثلاً ، آچلق بولغان يللرلى ، نالوغلر توله رگه ياكه تيك اسراف ايتو يوللرلى ايچون . سودا و كسب ايچون قرض آلور بتونلاى بولمى ديورلك . چونكه آچه نى بولاي كسبكه صرف ايتوگه هيچده ديورلك احتياج ده بولمى . آندن ، عموماً آچه لى كشيلىر بو دورده ئلى بيك سيره ك اوچرى . شونلقدنده آلا قرضغه محتاج كشيلىر دن تله گان اجر تلىرىنى ، فائضلىرىنى طلب ايتلر و آلار . هر بر آچه لى كشى اوز ولايتنده قرض بيرونى اوزينه مونوپوليا ياصى . نتيجه ده بو كى وجدانسز بايلر قولنده قرض آلوجيلر تورليچه بهيله نلر . بايلرلر جبرلر ندىن آيرلار ، ياكه جبركاو وفلانلر صالدررغه قرضلا . نوچى ماناستيرلر باسدن آياق بورچه چومالر ؛ خصوصاً ايگن اوگماغان يللرلى ماناستيرلر بيك قيون حالگه توشالر . واق ايگنجيلر واصافلر ايسه قيمتچيلىك يللرلى بورچ بله گنه كون ايتارگه مجبور بولالر . اول چاقده غنه توگل ئلى ، حاضر بزنگ XX نچى عصرده ده حكومتلرگه جبر اشى بورچى بله بيك نق كوره شورگه طوغرى كيله . واق ايگنجيلرگه مخصوص بورچ مؤسسه لرى يتشماودن ياكه بتونلاى بولماودن كرستيان خلقى نيندى زور ضرر كورگانلىكلرى بز روسيه ده ياشاوجيلرگه بيك معلوم بر حال ايندى . حالبوكه نينديگنه بولسه ده بر بورچ مؤسسه سى بولماغان بو دورده قرض معامله سينگ نى درجه ده چوچلق و آغر شرطلر بله بولوى شوشى فاكستگ يالغز اوزندنگنه تصوير ايتانسه كيره ك . قرون وسطى عالملىرىنگ رباغه قارشى فكرلر ندىن و آننگ حاضرگى كونده گى ايره چنلرلى فكرلر ندىن قلع نظر مشهور بر بانقه معامله سى متخصصى (اقتصاديون Haracy) ديه : «ايگنجيلىك اشينه قرض بيروچى فائده دن كوبرمك ضررغه كيره » . قرون وسطى عالملىرى ده طبقى شوشوق فكرده ايديلر . شونلقدنده آلا فائده ايچون قرض بيرونى بتونلاى يوق ايتمكچى بولالر . خلق اوزى ده موگارغه اعتقادى بله ياردم ايتو ، بو حركتلرگه ياخشى كوز بله قارى . رباچيلرغه قارشى نيندى قاتى قانونلر نشر ايتانسه ده ، بو يالغز يوغارنده سويله نلىگان وجدانسز بايلر حركتلر ينه قارشى مجبوريت گنه . خلقنگ كوب قسمى بو ربا قانونلر ينه اساساً قارشى كيلمىلر هم اول قانونلرغه حلال كيترمىلر . ديمك بو دورده ربانى منع ايتو طورمشنگ طلبلر ينه ده برده ديورلك قارشى كيلمى بله اول چاقده غنى اقتصادى

طورمشقه كامل مناسب بولا . ربا مسئله سىنى بيك اطرافلى ايتوب تيكشروچى محررلر دن Arnola ناملى بر نيمس اقتصاديونى بو حقدده ديه : « اوزاق بر وقت ربانگ منع ايتلوى هيچده آگلاشلمانان بر حال حساب ايتله ايدى ، اقتصادى اوسمنگ اوز يولى بله باروينه كيره بولو معناسنده فائده سز بر نظريه ، تاريخى بر فاكست حسابلانه ايدى لكن بو حالنگ اصلينه چوموب آگلاشمنسه ، ربا قانونلرلى بو وقتده غنى اقتصادى طورمشنگ حقوقى و اخلاقى افاده سيغنه ايدى . اصلده بو دورده آچه ده حاضرگى كونده گى شيكلى «كاپيتال» صفتى ، «كاپيتال» علامتى كورغى هم يوق ايدى . شونلقدنده آچه اوز اوزندن اوسم كيترمى اعتقاد ايتلنه » . لكن يوغارنده سويله گان اقتصادى طورمش اساسندن اوزگارو بله ، يعنى سودا معاملهلرلى اوسوب آچه نى ده فائده ايله اشكه اورناشدرو يوللرلى آچلو بله ، آچه ده آقرنلاب «كاپيتال» صفتلىرلى و علامتلىرلى اكتساب ايتو باشلى . آچه اوز اوزندن شوندى بر قوت كه ئهيله نه ، كه صاحبى آنى طورمش احتياجلر ينه غنه قرضغه بيروندن غيرى باشقه چه يوللر بله ده آناردن فائده استخراج ايتو رگه زور بر ممكنك دائيره سى آچلا . بو ممكنك يوللرلى الك باشلاب سودا عالمنده آچه ، آندن آرى باشقه كسب عالمنده ده . آچه دن بو طريقه فائده استخراج ايتو يوللرلى بزگه معلوم ايندى : بر آز مدت بوش ، آندن «اينتيريس» تعيين ايتوب قرضغه بيرو ، زينتاً ساتوب آلو ، شريكلك معاهده لرى ياصاشو وغيريلر ... بو يوللر عملى طورمشده اشله نله . قانونچيلر ايسه بولارنى تورلى طرفدن تيكشروب بزگه ايندى معلوم طرزده رخصت ايتلر ، يعنى درست ديه اعتراف ايتلر . بو اصوللر اول چاقده غنى سودا و كسب احتياجلر ينه ده بيك مناسب هم جيتارلك ايدى ، بونى ايسه اول چاقده غنى سودا گر و كسب كارلرنگ قانونچيلرنگ ربانى بتونلاى منع ايتوده گى نظريه لرينه قارشى بر تورلى ده جدى طلب ده بولماو فاكستسى بيك آچق كورسه ته . حالبوكه XIII - XV نچى عصرلر ده ده ربانى منع ايتو حقيقت حالده آچه نى فائده بله اورناشدروغه برده ديورلك مانع بولمى . آچه عملى طورمشده «كاپيتال» صفتى حاصل ايتكان مقدارده ، درجه ده آنى فائده بله اورناشدرو يوللرلى ده آچق بولا . اول عصرلر ايچون بو يوللر جيتارلك بولا هم مذكور اصوللرغه قارشى قانونچيلر اساساً بر نرسه ده ديميلر . ربا مسئله سنى طورمش اوزى شوشى طريقه حل ايتكان ايكان ، ايسكى منع ايتونى دوام ايتدروده نيندى فائده بار ؛ بو طبيعى بر سؤالگه ربا مسئله سنى تيكشروچى اقتصاديونلر تورليچه جواب بيرلر .

بر قسم اقتصاديونلر، رباني منعده دوام ايتونى همان اوسه كیلگان اقتصادى قوتلر بله طار تشو ديوب قاريلر. آلاز فكر نچه بو فائده سز طار تشده يالغز چيركاو بله روحا نيلر گنه عيلى بو آلاز ننگ اقتصادى طور مش قانونلر نى توشنوب يتماودن يا كه عموماً رياست پرست بولولر نندن غنه كیلگان بر نرسه. گر چه رباني منع ايتو خلقننگ كوب قسمى وحتى سودا گر صنفيننگ اعتقادى بله طوتولوب طور سهده، بو صوگئيلر غه شولوق روحا نيلر ننگ نفوذى بيك زور ايدى. ديمك اصلده خلقننگ رباني منع ايتو كه حسن توجهى تيك آنك نادانلغندن وقورى پاپاس سوزينى طوطى قوشى شيكلى تکرار ايتووندىن گنه

بعض بر اقتصاديونلر قرون وسطى عالملريننگ بو عيبنى «كاپيتال» غير منبت بر نه يبر ديه اعتقاد ايتولر نده كوره لر. باشليچه حكيم آرسطو سويله گن بو نظريه شول قدر نغايه كه بو نظريه تا قرون وسطى دورى بوينچه هيچ ده دليل كه محتاج بولماغان بر حقيقت كه و بدهت كه نه يله نه. شوشى فكر دن اوته بو قسم اقتصاديونلر فقهيچيلر ننگ تورلى شرطر بله رخصت ايتكان اصوللرينده قورى «حيله شرعيه» گنه ديوب قاريلر. لکن بو فكر قامليله درست توگل. اوشبو سبيلر ايچون:

اولا، قانونچيلر آقچه ننگ منبتلگنى انكار ايتلر. لکن بو انكار ايتولر بتون قرون وسطى دورى بوينچه صوزولمى. طبيعى آقچه چير كبك يا كه نه يتيك قوى كبك اوز اوزندن يمش بيره تورغان بر نه يبر توگل. هم آقچه ننگ غير منبتلگى اولگى دورلرده شوشى معاده آكلانلاده لکن بو انكار دن آقچه ننگ «كاپيتال» معاسنده غير منبتلگى كيلوب چقمى. عكسنچه آقچه ننگ «كاپيتال» صفتنده منبتلگنى قرون وسطى دوريننگ صوگئى عصر لر نده گى عالم اوزلرى ده انكار ايتميلر. آلاز آقچه ده «كاپيتال» صفتى كورنه باشلاو بله آنك تورلى روشده بولغان منبتلگنى اعتراف ايتلر هم شوشى منبتلگدن كیلگان فائده نى آلاز غه رخصت ايتلر. ايكنچيدن، آقچه نى اشكه اورناشدروب آناردن فائده حاصل ايتو اصوللرى قانونچيلر طرفندن ايجاد ايتلنگان نرسه لر توگل. بو اصوللر بتونسى ده اقتصادى اوسم يمشلرى. حالبوكه بو رخصت ايتلگان فائده آلاز اصوللرينه قورى «حيله شرعيه» لر ديوب قاراوده قانونچيلر ننگ رباغه اوز نظريه لر نى اوزلرى بوزوب عمليتنى ياقلاو معناسنده توگل. بو ايسه هر حالده آلاز ننگ آكلاب بولسون يا كه بتونلاى آكلامى بولسون آقچه ننگ «كاپيتال» صفتنده منبتلگنى اعتراف ايتنه بارواری نتيجه سى گنه.

انگليز اقتصاديونلر نندن پروفيسور Эшли بو مسئله ده بتونلاى باشقه فک کرده. يوغا ريدنه غى سؤال، آننگ فكر نچه، بو روشده

قويلورلق بر حالگه ئلى كيلمه گان ايدى. چونكه شولوق XV نچى عصر ده ئلى خلقننگ كوب قسمى ايگنچيلك اشى بله مشغول. بو زمانده ربا آلونى بتونلاى حلال ديه اعلان ايتو، ديمك اول نادان وقاره اول خلقنى وجدانسز رباچيلر قولينه بيرو.

ايكنچيدن ربا حرام فكري خلقننگ بتونلاى قانينه صابشقان بر اعتقاد. حالبوكه بو اعتقادنى نيندى توبلى وقطعى دليللر بله بولسه ده بردن بترو يولنده حرکت ايتو، اوزگنى ديمك ايمانسز ودهرى ياصاو. خلقننگ بو پسيخالوغياسنى بيك ياخشى بالگان و ايسكيلكننگ قيمتنى بلکم اوز شانتى خلق قاشنده توشورماس ايچون تقدير ايتكان قرون وسطى عالملى بو آدمى هم اشله ميلرده. باشده رباني منع ايتو اقتصادى كوچيلر صنفى طرفندن فقيرلر كه جبر ايتلنماسون ايچون اشلانله. چيركاو حكومتى شول فقيرلر نى ياقلاب ده رباني منع ايتونى بردن بترمى. موننگ ايسه شهرلى سودا گرلر و كسب كارلر ايچون بر تينلک ده ضررى بولمى. اوز طور مشن قايرتور ايچون آلاز ننگ اختيارينه تورلى ممكئلكلر بيرله، بولار فائده سينه عمومى قانوندن تورلى استشار اشله نله.

مشهور بر يوريست (проф. Терингъ) عباره سنچه «استشار كوب وقتده معلوم بر اجتماعى پرينسپينى طور مشقه تطبيق ايتوب ييارو املى» گنه. آندن علم اقتصادده اسمى زور غنه بر اورن اشغال ايتكان محرر لر دن Э. Бентамъ ربا مسئله سى حقنده غى مکتوبلر نده (۱۷۸۷ نچى يل يازلغان) نه يته: «ربا آلوده قصنقيلقنى تمام بتررگه كيره ك. كشى عقلى باشنده كوينچه اوزيننگ فائده سنى كوزه توب نينديگنه شرط بله بولسه ده قرضغه آقچه آلا ايتكان، آلاز غه بو اشنده تمام حرلك بيرلنورگه توش. نيندى شرطقه راضى بولسه ده، ديمك اول آندن بر فائده اميد ايتوب آلا. شولا يوق قرض بيروچيگه ده تگى آلوچى راضى بولغان شرطر بله بيررگه هيچده مانع ايتلنماسكه كيره ك. چونكه ايكى طرفده بو شرطر غه راضى بولوب معامله قبول ايتلوى اوزى بو حقه قويلغان بتون چيک و كيرتولر ننگ عملى اهميتنى بوشقه چغاره».

باشلاب بيتنام نشر ايتكان بو فكر ننگ بيك تيز آراده ايهر. چينلرى ده كوابيه. هم بعض بر حاضرگى دولتلر بر وقتلرده بو نظريه نى طور مشقه ده تطبيق ايتوب ربا معامله سنده بتون قسونى بترلر. لکن بيك تيز آراده تجربيه كورسته كه «اش كشيرينه» ضرر كيرمه گان بو نظريه، كرستيان خلقينه زور بر ياوزلق غنه. هم نتيجه ده ربا اشينه چيک سالماو يا كه باشقه چه بر يوللر بله بو معامله نى ره تكه سالماو اول خلقينه بيك كوب ضرر لر كيرنه.

قرون وسطى عالملريننگ ده هر حالده طرشقان نرسه لرى معامله ده حلق پرينسپينى تطبيق ايتدرو ايدى. حالبوكه قانونچيلر نى

مرجانی مجموعہ سینہ دائر

«شورا» مجلہ سنده، مرجانی مجموعہ سینہ انتقاد یازوب کیلوجی عبدالحمید افندی مجموعہ دہ گئی مینم اہمیتسز مقالہ مہدہ التفات ایدوب برر جملہ سن انتقاد قیلغان ایدی. منتقد افندی برلہ مناظرہ قیلوب سوز اورچیتو مطلوبم بولماسدہ، مسٹہ حضرت عثمان غیبی حقندہ بولغانلقدن بو مسئلہ نی دخیدہ یاخشیلابراق بلہ سم کیلوب طبری، ابن الاثیر، ابن خلدون کبی معتبر تاریخلرغہ مراجعت قیلغاچ، عصر مزددہ غی مؤرخلر مزنگ معتمدلرندن رفیق بک العظم و محمد الحضری لرنک اثرلرندہ مطالعہ ایتکاچ، حضرت عثمان حقندہ سویلنگان سوزلرنک حقیقت بولوب بتاولری بلندی دہ بو اثرلرندن استفادہ قیلغان معلوماتم ننگ خلاصہ سن، بو مسئلہ دہ گئی اوزمنک نظر قاصرمنی دہ بیان ایدوب بر مقالہ یازارغہ بولدم.

هر نرسہ دن الک شونی ایتورگہ تیوشلی بولدی: بو مقالہ دن مقصدم مرجانی حضرت تلرینہ طعن قیلو توگل بلکہ فکرم ایرشکان قدرلی مسئلہ نی تحقیق قیلوغنہ. عبدالحمید افندی ایتکاچہ مین مرجانی ننگ قصورلرن صاناوچی ازله وچی توگل بلکہ مرجانی انتقاد قیلوچیلرنک مہمہرہ ک انتقادلرن نقل قیلوچیغنہ ایدم. ایشکان انتقادلرم آراسندہ مینمچہ مہمہرہ گئی شول حضرت عثمان توغرو۔ سندہ غی سوزلر ایدی. استاذ مرجانی حضرت تلرینہ اخلاص واحترام کامل بولسہ دہ آنک هر بر سوزن مجرد حسن ظن وتقلید برلہ گنہ قبول ایتو تیوش دیب بلمیم. بو اش مرجانی حضرت تلرینک مسلکینہ دہ خلاف بر اشد. حقیقتنی طلب یولندہ استاذلرنک سوزلرن تحقیق ایتمک، بعضا انتقادلردہ قیلماق آنلرغہ احترامسزلق بولمی بلکہ تیوشنچہ تقدیر بولادر. شونک ایچون بو مقالہ اگر مرجانی حضرتلرن انتقاد دیب ظن ایدیله قالسہ، شاگردنک استاذغہ اعتراضی قیلیندن بر نرسہ دیب تلقی ایدلسون ایدی. بالفرض بو مسئلہ دہ بلکہ بر نیچہ مسئلہ لردہ دہ مرجانی حضرت تلرینک خطاسی بولا ایکان، بو خطالر آنک شاینہ نقیصہ توگل بلکہ کالتگنہ ایکانن بز بیک یاخشی بلہ مز. «کفی المرء نبلا ان تعد معائبہ» والعصمة لله وعده.

عبدالحمید افندی ننگ انتقادی:

«نجیب توتاری مرجانی حضرت تلری حقندہ یازغان مقالہ سنده

ربا مسئلہ سنده منطقسزلق دہ عیبہ و دہ ایکنچی معنادہ آکلانورغہ تیوش:

آلار آقچہ سرمایہ سی بلہ حقلی وحقسز روشدہ فائدہ لرنغہ ممکندکنی، بر برسندن آچیق فرق ایتار ایچون بیلگی و قطعی بر پرینسیپ اشلب قویہ آلمادیلر.

قرضغہ بیرلگان آقچہ دن یاکہ آنی اشکہ اورناشدرودن حقلی وحقسز طریق باہ فائدہ آلو آراسندہ غی فرقنی آیررغہ بیلگی بر توزو ترازولری و آندن اول ترازو بلہ عملی طورمشدہ غی ظاہری حالرنی اولچارگہ مخصوص گیرلری یوق ایدی. . . .
مصطفی سیف الملوك . «مسکاو».

اشعار:

خواجہ حافظ شیرازی حضرت تلری دیوانندن

روزگاری شدکہ درمیخانہ خدمت میکنم
درلباس فقر کار اهل دولت میکنم
حاش لله کز حساب روز حشرم پاک نیست
قال فردا میزنم امروز عشرت میکنم
ازیمین عرش آمین میکنم روح الامین
چون دعای پادشاه و ملک و ملت میکنم
کویلی ترجمہ سی:

کوب زمانلر بولہ ایندی خدمت علمدہ من
اهل فقرک کیومندہ بایلر ایشین مین قیلہ من
محشرک حسابلرندن حاشاکہ میگا قورقو یوق
ایرتہک ایچون قال آجیب مین عشرتتی بو کون قیلہ من
عرش اعلی اوک یاغندن آمین اوقیدر جبرئیل
شول زمانکم ملک ایله ملت دعاسین قیلہ من

س م

بسم الله الرحمن الرحيم

یہش عمر

توتدیله یہش عمرم، ئەی توتدیله

طاك آلدندہ ایسکان جیل کبک؛

سولدیلا آل یا کاق، ئەی سولدیلا

کوزگی قراو توشکان گول کبک.

مصطفی ثابت.

مرجانی نگ بعض بر کمچیلکارن ساناماقچی بولوب بعض شیلر ذکر ایتکان صوڭ بویله دیده در : بعض بر مسئله لرده یاخشوق انتقاد قیلوب حضرت عثمان حقنده ملا جلال حاشیه سنده گی بعض محققیندن نقل ایتکان سوزلرن فضول کلامدن صانیلر ، مرجانینگ حضرت عثمان حقنده غی محض حقیقت بولغان سوزلری انتقاد ایدیلورگه توگل بلکه تقدیر ایدیلورگه تیوشلی . حضرت عثمان خلفاء راشدین نگ برسی عشره مبشره دن الوغ صحابی بولاسده معصوم بولمادقدن خطالری بولورغه ممکن ، بعض بر خطالرن یاشررگه ده سبب یوق . بز حضرت عثمان رضی الله عنه نی حق خلیفه دیب اعتقاد ایتکانمز حالده آننگ حقنده غی شهاب حضرتنگ سوزلرنده حیث کورمیزم .

عبدالحمید افندی نگ بو توغورده سویله گان اوزون سوزلرینگ قسقه سی شوشندن عبارت .

مین شهاب حضرتنگ حضرت عثمان حقنده نقل ایتکان سوزلرن خلاف حقیقت دیب ایتمه گان ایدم بلکه بو سوزلرنی فضول کلامدن صانیلر دیگان ایدم . حضرت عثمانی ده معصوم خطاسز دیگانم یوق ، ایتمیمده . لکن نیچه عصرلردن صوڭ آنک خطاسن سویله ب یوروده فائده بارمی یوقی ، اش شونده غنه . محل تأمل شول . اگر فائده بولماسه بو سوزلر البته فضول کلامدن - فائده سز سوزلردن - بولادر . کیلوب کیتووینه مک اوچ یوز ییلر بولغان بر خلیفه نی « بو کشی خلافتک لایق توگل ایدی ، یومشاق نرسه بولدی . شونگ ایچون زماننده فتنه لر باشلانیدی کوبایدی . اگر الکده دین گه خدمتی تیمه گان بولسه ایدی » اسلام غه ضرر وجنایتی کوب بولدی ، مسلمانلر آراسینه باشلاب تفرق صالحی بو بولدی » دیب ایتورگه بولور ایدی الخ » دیگان سوزلرده فائده بار دیب بلمیم . شونک ایچون بو سوزلرنی فضول کلامدن ساناماقنی تیوشسز کورمیم .

اهلیتسز بر کشی ماللقغه یا که باشقه بر منصبه منوب اولطرده خلقغه بر تینک فائده قیامی بلکه ضرری بولوب عمر سوروب دنیادن کیته . بو کشینی « منصبه لیاقتی یوق ایدی ، شونک ایچون فائده سز بلکه ضرری بولوب چقدی » دیب تاریخه یازوب قالدروده فائده بولورغه ممکن . کیله چکده لیاقتسز کشی صایلاماس ایچون تنبیه و عبرت بولووی احتمال . اما اوتوز ییل مدتدن گنه عبارت بولغان ینه دن تکرارنی احتمال طوماغان بر خلافت حقنده (نبوت خلافتنده) موندی سوزلر سویله ونی قاصر فکر مچه فائده سز بلکه بتونلای تیوشسز اش دیب آ کلیم . گرچه بو سوزلر حقیقت بولغان صورتده هر حقیقتنی سویله مک تیوش بولماوی معلوم مسئله . اسلام حکما سندن شیخ سعدی حضرتلری نک : « دروغ مصلحت

آمیز بهتر از درستی فتنه انگیز » دیگان حکمتلی سوزی ده بعض بر حقیقتلری سویله مک تیوش توگلگن بلدره در . اوز تلمزده ده « سوزک کومش بولسه تیک تورووڭ آتون » دیگان حکمتلی بر مقال بار . اسلام ملتینگ آتون عصری دیب آتالغان خلفا راشدین عصری توغور سنده موندی سوزلردن تلنی قسقه طوتمق ، سکو تنگ شول آتون بولغان قسمندن بولورغه تیوشلی . تابعین نگ الوغلرندن برسی حضرت علی و معاویه آراسنده غی حادثه لردن استفسار قیلو چیغه « تلک دما طهر الله تعالی منها سیوفنا فطهر منها السننتا » دیب جواب بیرووی نقل ایدلگان . بعضلری موندی سؤال لرغه « تلک امة قد خلت » دیب جواب قایتاروب سوزنی اوزایتماغانلر .

درست ، هر ملت اوزینک حال و استقبالینه خط حرکت تعیین قیلور ایچون ماضیسن بلورگه ، اسلافینک ترقی و انحطاط سیبلرن تیکشررگه تیوشلی بولا . بو کونده عموما ضعیفک حالینه توشکان اسلام ملتینگ ضعیفک سیبلرن باشندن تیکشروب کیلو ، اوزینک اهلی ایچون ایک مهم وظیفه بلکه هر مسلمانغده بلورگه تیوشلی مسئله در . لکن بو تقیشتنی خلفاء راشدین عصرندن باشلامق مناسب بولماسه کیرهک . چونکه بو عصر ، اسلامنگ تمام یاشاروب یتکان کالت زمانی بولغانلقدن ، بو عصرده اسلامغه ضعیفک کیلو توگل ، بلکه همان شوکتن آرتدروب ترقی ایدوب کیلگان زمانیدر . گرچه بو عصرده ده فتنه لر بولغالاسه ده ، لکن بو فتنه لرنک اسلامنگ شوکتینه ترقی و تکاملینه تأثیری بولماغانلغی ، بلکه بو عصردن صوڭ بر نیچه عصر لرغه چه اسلام ملتی هنوز قوت و شوکتده ترقی و تکامل قیلوب بارغانلغی ، قایسی عصرده اسلام ملتینه ضعیفک کیله باشلاوی بونلر بارسی ده اسلام تاریخندن خبردار بولغانلرغه معلوم مسئله لر بو توغورده کوکلیمه کیلگان نرسه لر ، خصوصی فکرلرم (صوابی خطامی) شوشی شیلردن عبارت .

مذکور تاریخلردن آغان معلوما تمنگ خلاصه سی : خلفاء راشدین نگ هر بری ترتیب طیبی اوزره ، اوزلرینگ مناسب وقتلرنده خلیفه بولا کیلگانلر ، هر برینگ خلافتلری وقتلی اورنلی بولوب واقع بولغان . رسول الله دن ثابت بولغان ، ابو یعلی نگ ابن عمر دن احمد و ترمذی نگ انس دن روایتلر نیچه : « ارحم امتی بامتی ابوبکر و اشدهم فی امر الله عمر و اصدقهم حیا عثمان واقضاهم علی » حدیثنده ، ینه ابن عسا کر تاریخنده روایت نیچه رسول الله زید بن ارقم گه : « انطلق حتی تأتي ابا بکر فتجده فی داره جالسا محتباً فقل له ان النبي يقرأ عليك السلام ويقول ابشر بالجنة وانطلق الى عمر وانطلق الى عثمان . . . الخ » دیب بیورغان حدیثنده و بونلرغه باشقه بو اسلوبده گی حدیثلرده ده رسول الله نگ آنلرنی (خلفاء اربعه نی) اوزلرینه مناسب مقام و درجه گه وضع ایتووندن

اوشبو ترتیب گه اشاره بارلغی آ گلانغان . حضرت علینگ ده بونی تصدیق قیلووی « الا ان خیر هذه الامة بعد نبیها ابو بکر ثم عمر ثم عثمان » دیگان سوزندن آ گلانغان . عمر بن حریث وقاضی شریکلرنگ بو حدیثی حضرت علیدن ایشدکلرن ابن عسا کر تاریخنده روایت ایده در . امام احمدده بو حدیثی روایت ایتوب ، ذهبی متواتر دیمشدر . ینه ابن عمرنگ « کنا نخیر بین الناس فی زمان رسول الله صلی الله علیه وسلم فنخیر ابا بکر ثم عمر ثم عثمان » دیگان بخاری « کنا وفینا رسول الله صلی الله علیه وسلم نفضل ابا بکر وعمر وعثمان وعلیا » دیب ایتکانن ابن عسا کر روایت ایتکانلر . بو حدیثلر حضرت عثماننگ خلافتکه لایق بولوب تعیین ایدلگانن بلدره در . حضرت عمرنگ « درست فکری ، توغری » دیب تعریف ایتکان عبدالرحمن بن عوف حضرتلرینگ کبار اصحابدن برهم برهم فکرلرن صوراشدقده هر قایوسی حضرت عثماننی لایق کورولری ، آنک شول وقتده خلافتکه اهلتن کورسه ته در .

بو خلیفه لرنگ استعدادلری خلقلری عمرلری وشول زماننگ مصلحتلری ده ، آلارنگ هر برسینگ شول بیعت ایدلگان وقتده خلافتکه لیاقتلرن آجق آ گلاددر . بو ایسه تفاضلدن بولمی بلکه هر برسند شول تعیین قیلنغان وقتلرنده خلافتکه مستحق ایتکان آیورم خصلتلر بولغانلقدن بولادر . ابن مسعود حضرتلرینگ « لقد قنا بعد رسول الله صلی الله علیه وسلم مقاما کدنا نهلك فيه لولا ان من الله علينا بابی بکر » دیمه کی ده حضرت ابوبکرده رسول الله صوگندوق خلیفه بولورغه اهلیتلی قیلغان خصلت بارلغن بلدرگان ، بصیرت و اعتبار برله سویله نگان سوزدر . حضرت ابوبکرنگ سیره سینه وزمانینگ حالینه نظر ایدلگانده بو سوزنگ بیك توغری ایکانی کورینوب تورا : برنجی خلیفه حضرتلری زماننده چغه باشلاغان الوغ فتنه لرنی ، مخصوص تدبیری برله سوندروب اسلام رابطط سن برکتکان صوگ ، فرس وروملرغه قارشی حرکتلر برله کیله چکده اسلام ملتینه الوغ غایه لر قالدردقدن ، مسلمانلرنگ کوکلرنده الوغ امللر طوب ، اسلام دائره سی همان کیکیوب ، جفاة اعرابدن بو دائره گه کروچیلر کوبایوب تورغانلقدن ، اوزی صوگنده قاتی سیاستی عدل بر سائس و خلیفه نگ حاجتکلرنگ آ گلاب ، بو خصلت حضرت عمرده کامل تابولغانغه کوره ، اینک مناسب مصلحت کشی بو ایکانن بلوب ، اوزی صوگنده خلیفه بلکه آنی بیلگوله گان ، اصحابده بوگا راضی بولوب حضرت عمر ایکنچی خلیفه بولوب تعیین ایدلگان ایدی .

حضرت عمر زماننده اسلام دولتی فوق العاده زورایوب ، مسلمانلرغه دنیا اقبال ایدوب ، مال ثروت - بایلق - تمام طاشوب تورغانلقدن ، معیشتده تبسطغه - کیکیچه مدیره ک طورمشقه -

کوکلرده رغبتلر قوزغالسه ده ، حضرت عمرنگ زاهدلگی ، اقتصادی ، قاتی سیاستلی بولووی موندی طورمشقه مساعد توگل ایدی . حضرت عمر صوگنده غی خلیفه ، زمان ومقام اقتضاسنجه معتدلره ک سیاستلی ، معیشت اشلرنده مساعده لی ، جزا امورنده مسامحه لیره ک سائس بولورغه تیوشلی بولغان ایدی . حضرت عمر خلیفه لک اشن تابشروب قالدراغان اصحاب شوری - معلوم آلی صحابی - آراسندن بو اورنغه کوزطوتلغان کشیلر حضرت علی برله حضرت عثمان بولوب بولارنگ برنجیسی حضرت عمر روشنده قاتی سیاستلی زاهد مسلکلی بولو برله معروف ، ایکنچیسی حلم و کرم برله مشهور بولغانغه کوره اصحابنگ جمهوری - کوبره گی - حضرت عثمانغه رغبت ایتلر ، احوالنگ اقتضاسنجه خلیفه بلکه آنی لایق ومناسبه ک کوره لر ایدی . شونلقدن اکثریتنگ قراری برله ، مناسب وقتنده حضرت عثمان اوچنچی خلیفه بولوب تعیین ایدلی . عبدالرحمن بن عوف بو توغریده کبار اصحابنگ هر برینگ فکرلرن صوراشوب ، هر قایوسی حضرت عثماننی لایق کورولری آنک خلافتکه لیاقتلی بولووینه ، شول وقتده خلیفه بولورغه لایق قیلغان خصلتنگ آنده بارلغینه کامل اشانولرندن بولغان ایدی . ابن مسعود حضرتلری ، حضرت عثمان برله آرالرنده بر آز کدورت بولا توروب ده حضرت عثمانغه بیعت ایدلگاج ، خلافتنگ اورنلی بولوب واقع بولغانن بلدروب « امرنا خیر من بقی ولم نأل » دیگانن ابن سعد ، ابن عسا کر ، حاکم روایت ایتکانلر . ایدی حضرت عثمان حقنده اصحابنگ اعتقادی و قراری شول روشده بولسه ، ابن مسعودنگ شهادتی ده بونی تأ کید ایتسه ، حضرت عثمان خلافتکه لایق توگل ایدی دیمک معناسز بر سوز ، بلکه لایق بولمی توروب خلیفه قیلدیلر دیب بتون اصحابقه الوغ سو ظن وبهتان بولوب قالددر .

حضرت عثمان زماننده غی فتنه لرنگ سیبلری کیله چک مقاله ده انشاء الله بیان ایدیلور . محمد نجیب توتاری .

عبرتلی سوزلر :

بر گوزل اش ، مگ گوزل سوزدن یاخشیراق .
 ایشکان بر سوزگه اشانوچی یالغانچی بولور .
 اگ بوشقه اوتکان عمر ، قایغروب اوتکارگان ساعتلردر .
 تل جراحتی سونگو جراحتندن یاماندر .
 وقتنگ قیمتی ، آلتون قمتندن آرتقدر .

قالغانلغىن، شوندىن سوڭىغىنە عزت و حرمتى اوز جايىنە كىلگىن
بيان ايتە.

مىنىمچە - داملا عبدالقادر افندىنگ بو عذرى بوكوندە چىن
معنالى عذر بولا آلماي ايندى. چونكى حاضرده (كاشغردە) مەكتەپكە
قارشى كىلوچىلار آزايىدى، آلر ايندى بتونلى اهمىتىدىن توشوب بارالار.
ايندى، بخارا سەنسىپەلەرى بلەن وقت ئەرەم ايتو مەجبورىتى دە بتدى
دىرگە يارى، شونك ايله برابر كاشغرنك مدرس و مدرسەلەردن
يىگرەك تەرتىپلى مەكتەپ و مقتدر معلمەرگە احتىياجى كوبرەك توشوب
طورونى اويلاپ، داملا عبدالقادر افندىنگ مەكتەپ تەركىزى ويا كەلدىن
مەملىك ايتە باشلاوى اميد ايتلە. مەن شونى كوتەم.

قطايلەرگە قىز بىرو مسئلهسىنە كىلسەك، مونى آلاي پەردە
آستىنە طغوبقنە يەشەرگە طرشمىچە بتونلى يوغالتورغە طرشو
كىرەك ايندى اما، قاضى خاتونى وبالا صويلو خبرلى بىك
اشانچلى صاناغان كشىلەردن ايشتوب يازغان ايندى. تصحىحكەر
درست بولغان بولسە بونك ايچون چىن كوكلدىن رحمت اوقىم، تشكر
ايتەم. احترام ايله: مەككەر نوشىروان يوشىف.

مۇر:

مەن داھى!..

- مەن اوقوچى، مەن جروچى، مەن داھى؟
اوزدەردەن مەن «داھى» دن باللە! ..
- چو! حانت بولورسك، آند ايتە، ايسەر!
چو.. داھى جانلەرنى رنجىتمە، ايسەر!
درىانى ئورتىم، دىگان «چىچىق» صمان،
بوش قووق خەلقنى آكەتمە، ايسەر! ..
- مەن داھى!.. يورمەم ئوزمنى كەم طوتوب،
تەركەم ئولگان يورەكنى آند ايتوب؟ ..
نەك... حانت بولسەم تولەرمەن كەفارت:
بار عمرگە اوط طوتوب دە قان يوتوب! ..

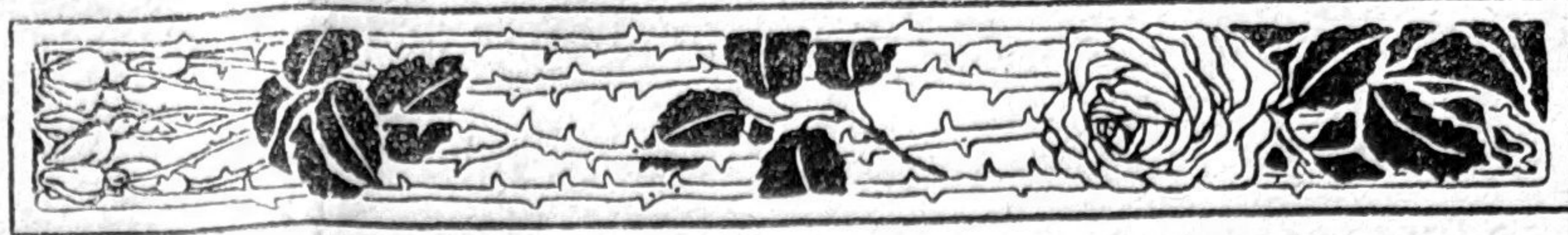
شىخ زادە بايىچ،

مەككەر

قارت بلەن صبىي آراسىندە

آيرما يوق، عقل، كوچ هم مقاله
آيرما بار فقط يالغز صاقالده.

قلچق.

ايضاح

۱۹۱۵ نچى يىل، ۲۳ نچى عدد «شورا» دە كاشغرنك داملا
عبدالقادر جنابلرىنگ «بيان حقيقت» سرلوحەسىلە مقالهسى نىشر
ايتلمش ايندى. كاشغەر شىكلىلى ايگ قارانغى بر بوچماقدن شوندى
آكلى و مقتدر بر عالم چغوب، مىلى مطبوعات آرقلى حقيقت
حاللەرنى بيان قىلووى مەنى بىك شادلاندى. بو يولە موندىن
سوڭدە شولاى، قلم تېرەتكەلەب طورونى تىلم.

اما، «بيان حقيقت» مقالهسىنى آزرارق ايضاح قىلوب اوتودە
قائىدەن خالى بولماسە كىرەك.

محترم مدرس - داملا عبدالقادر افندىنگ بيانىنە كورە: نظر
خواجە جنابلرى - كاشغردە موسى بايفلەر كى ترقى پرور بايلار
و عبدالقادر داملا كى آچق فەكرلى عالملەر بولونى اعتبارغە آلوب:
«كاشغەر ترقى قىلغاندر ايندى» دىب اويلى دە سوڭىدىن اول فەكرىنگ
خىطالغىن يەنى كاشغرنك ترقى قىلا آلماي طورغانلغىن آكلاب
تەجب و تأسف ايتە. (نظر خواجە افندى مقالهسى يازغان «شورا»
نى كورە آمادم).

داملا عبدالقادر جنابلرى ايسە - نظر خواجەغە جواب
مقامندە - كاشغەر ترقى قىلا آلمايچە طورونك سببلەرن كورسەتوب
اوزىنگ عذرەن بيان ايتە و: «ترقى و مدنيت كسب ايتو: حقيقتى
آكلاغان بىوك رەبەرلەنگ يول كورسەتولرى ياكە كورشىلەرى مدنى
بولوب آلەرنك تاثيرلەرى سايبەسندە بولووى طبعيدەر. لىكن بزده
آندى رەبەرلەر يوق، كورشىلەرمزده بتونلى نادان و وحشى خەلقلەردن
عبارت، بتون اطرافىز جەهالت بلەن چورنالغان. فقط غرب طرفندىن
غەنە يول آچق بولوب بزگە شول يول بلەن بخاراي شريف
مدنىتى گنە كىلدى» دىب تأسف آزالاش بر تعريض ياصاب اوتە.
آندى سوڭ سوزنى يەنە كاشغەرگە بوروب، آخردىنراق ئەلىگى
نچكە، لىكن بىك معنالى تعريض تەفسىر ايتەرەك - بخارادىن
كاشغەرگە كىلگان مدنيتنك: شمسىيە درسارى، سلم مەبىئەلەرى،
عقائد شرحلەرى كى مى چرتكەچ نرسەلەردن عبارت بولغانلغىن
آكلاتوب قويا. دىمك كاشغرنك هر طرفى جەهالت بلەن چولغانغانلغىن
بلدروب اوزىنى معذور كورسەتە.

شول سببلى تەرتىپلى مەكتەپ آچوب مەملىك قىلا باشلاغىچ
آكسىز ملالە طرفندىن حرمتسىزلىكلەرگە اوچراغان و شول سببلى
مەكتەبى داغتوب، بخارا اصولندە ايسكىچە درس ايتورگە مەجبور

«دینی تدبیرلر» هم «اوافق فکرلر» اسملی کتابلر

حقیقده محاکمه

۷

دینی تدبیرلر ده ۳۳ صحیفه دن باشلاب خلافت مسئله سی موضوع بحث بولمشدور.

ضیا افندی «خلافت قریش گه در» مسئله سن قاطی انکار ایته. بو مسئله ننگ قطعا قرآن کریم روحینه خلاف بولووینه یکریمی دلیل کیتره.

موسی افندی «خلافت شرطلری قریش گه در» مسئله سن یاقلی «اول زمان خلافت شرطلری قریش ده گنه تاییله ایدی شونلقدن اول زمانده خلافت آنلرغه تیوش ایدی، یکریمی دلیلنگ هر قایوسی اول زمانده خلافت قریش گه تیوش بولونی بلدره، خلافتینه اصلا دلیل بولا آلمیدر» دیه در.

مونلرنگ نزاعسی آ کلاشماودن غنه کیلگان بولسه کیره ک. ضیا افندی ده امتنک قرار ییله صایلانغان دورت خلیفه ننگ حق خلیفه بولورن سویلی. دیمک اولده اول زمانده خلافت قریش گه تیوش بولووینه انکار ایتی بولا، لکن «خلافت قریش گه در» قضیه سندن خلافت مطلقا هر زمانده آنلر حق بولووی آ کلاشله هم آنی شولای آ کلاب کیلگانلر ده عقیده کتابلر مزغه شول مفهومده کرمش حتی فاضل مرجانی ده اوزینگ «حکمة بالغه» سنده «و هذه الاحادیث و ما فی معناها دلیل قاطع علی ان الخلافة مختصة بهم و مستمرة الی آخر الامر.» دیه در.

مونه ضیا افندی شول مفهوم گه اعتراض قیله و شوننگ قرآن روحینه خلاف بولوون اثبات ایته.

«الائمة من قریش» حدیثینه کیلسه ک ضیا افندی آننگ نبوتینی انکار ایته بولورغه کیره ک. درست ۴۵ نجی صحیفه ده حضرت ابو بکرنی تکذیبی موهم بولغان عبارتلری بار، آنسی انشاء الله مساهله گنه بولور. بو بیوک مسئله ده مساهله سی اوچون موسی افدینگ آنی تأدیپی ده بیک اورنلی. ضیا افندی «الائمة من قریش» حدیثینه بو قدر طارقماسه یاخشی بولور ایدی. زیرا اول حدیثنک خلاف معنایی ایهامی بولسه ده تو بدن اویلاغانده اختصاص یوقلق غه هیچ ده ضرری یوق، حتی آنی اختصاص یوقلق غه دلیل قیلوچیلر ده

بار. وجه استدلال لری «دینی اجتماعی مسئلهلر» ننگ صحیفه سنده مذکوردر.

خلافتک اهل بولغان کشی هیچ بر مضایقه سز کمال حریتله امت طرفندن انتخات قیلنورغه تیوش. شوننگ ایچون رسول اکرم صلی الله علیه وسلم اوز اورنینه خلیفه تعیین قیلوب کیتمه مش اسلامده مشروع انتخاب اصولن اوزی طرفندن البته بوزمامش.

اگرده بو امت رأینه مفوض بولماسه ایدی هیچ شبهه سز رسول اکرم بو ائک زور مسئله نی مهمل قالدردن ایدی، اوز اورنینه آیروم آچق بره ونی تعیین قیلور ایدی. شولای ده اول زمانده قریش قبیله سینک خلافتک اهل بولوون بعض کشیلر گه سویله مش حتی بعض شخصلر ننگ استحقاقته ییله اشاره لرده بولمشدور. (بو زمانده بعض مناصب عالیله گه مستحق آدمی آلدن کورسه توب افکار عامه نی حاضرلی باشیلر بیت). رسول اکرم ننگ خلافتک قریشنی مستحق کورساتووندن خبری بولغانلر رسول اکرم فکرینه موافق حرکت ایتونی معقول کورگانلر، مخالف حرکت ایتوچیلر بولسه آنلر کمال حریتله انتخاب قیلو اوز وظیفه لری ایکانن بلگانلکلرندن و رسول اکرم ننگ سوزی آنلرغه ایرشما دیکندن بولور.

اول زمانده خلافتنک قریشلر گه تیوش بولووی رسولمزننگ کورساتووی بو نیچه و صحابه لرنگ اجماعی ایله قبول قیلندی. اما خلافتنک رسولمزننگ قریبلرینه خاص بولووی فکری قایدن چقغاندر؟

موسی افدینگ ۳۲ صحیفه ده گی سوزلری توغری بولماسه کیره ک. اسلامیتی، دولتیرینی، بنالیرینی خرابه اوغراتوچیلر غه مثالر اوغورغه هیچ ده حقمز یوق، دهالیرینه تحسین قیلسه قده محبت امت و تربیه ملت نقطه سندن آنلرنگ حرکتلر تقییح قیله مز. غالبله ظفر ثناری یازوب غالبیتک ترغیب قیلو مغلوبلری انتقاد قیلوب مغلوبیت و آننگ سیبلرندن نفرتله ندره به لکی تاریخنگ مقصدیدر، اما اوز ملتن باطروچیلر غه تاریخ خصوصاً شول ملت افرادی طرفندن یازغان تاریخ هیچ بر وقت ثنا یازماز.

«دینی تدبیرلر» ۵۲ صحیفه ده عقیده کتابلر مزده مذکور «پیغمبرمزدن صوگ آرتق کشی ابوبکر، صوگره عمر، صوگره عثمان و صوگره علی رضی الله عنهم» مسئله سینه اعتراض قیله «بو مسئله اعتقادیه توگل هیچ بر فائده سی ده یوق به لکی بو مسئله اسلام دنیاسنی توری مذهبه ک ایرا، جامعه اسلامیه نی ییمره اسلام روحنی زهرله ی» دیه در.

اوافق فکرلر صحیفه ۴۴ ده «تفضیل مسئله سی ایمان مسئله سی توگل ایسه ده تاریخ مسئله سیدر» دیه در. یازغان ملاحظه سندن

خلافت که استحقاق توغروسنده ابوبکر عثمان خلیفه لرنی خلیفه علی که تفضیل قیلوی آکلانا، احتمال شولایدر، صحابه لرنک بو ترتیب ایله خلیفه صایلاولری ده البته خلافت که استحقاق لرن شول ترتیبده تابدیقلرن دن بولور. اصحاب زمانده غی احوال چهاریارنک ترجمه حاللری و کورسه تکان خدمت لری هر قایوسی نظر دقتدن کیچرلسه بو صایلاونک بیک موفقیتلی چقغانلغی ایله حکم ایتهر که توغری کیله دیوچیلر بار. نیچکده تاریخ فتی ننگ بو مسئله نی تفتیش قیلورغه بو بیوک مسئله نی حل قیلو ایله اوغراشورغه البته حتی بار. لکن عقیده کتابنده بو مسئله دن بحث آچارغه برده لزوم یوق ایدی. شیخ شهاب الدین سهروردی حضرت لری «مینم نصیحتنی توتسه ک صحابه لر توغروسنده سکوت ایته، بارینه ده بر تیگر محبت ایته، برسن آخر که تفضیل قیلو ایله شغلاسه، اگر کوکک برسینگ آرتغراق بولوینه کیتسه آنی سر توت، آنی اظهار واول توغریده مجادله سیگا لازم توگل، سیگا برسن نغراق سویو لازم توگل، بارینه محبت قدرسی تیوش، بارینه ده فضیلت ایله اعتراف تیوش، خلفای اربعه خلافتینگ صحتی ایله اعتراف قیلسه ک شول کافی.» دیمشدر. بیک درست سوز.

لکن خلق بو مسئله ده سکوت ایته آماغان تورلی فرقه لر ظاهر بولغان. بعضیلر بو خلافت مسئله سن بیگره ک زورایتوب بیهرگانلر و بعضیلر بوتونلای یوق نرسه که صاناب قالدراغانلر. بعضیلر شیخین ننگ فضیلتن انکار ایتمکانلر، بعضیلر ختینن که نفرت اظهار ایتمکانلر.

مونه خلقنی شوندی بوزوق فکر لردن صاقلانو نیتیه چهاریارنک فضیلتن و آنلرنک خلافت لرننگ صحتن عقیده کتابلرینه یازاباشلاغانلر، تفضیل شیخین وحب ختینن نی علامت سنمندن صاناغانلر. سوگره بعضیلر بو مسئله نی اوزگارتیه توشوب صحابه لرنی برسن آخر که تفضیل قیلغانلر «بر برسینه آرتقلق لری ده خلافت لری ترتیبچه» دیگانلر.

احتمال «صحابه لرننگ خلیفه لر صایلاولری بیک موفقیتلی چقماغان» دیگان فکر لرنی تاراتماز ایچون نجوم اهتدا بولغان صحابه لرنک بولغان بتکان اشلرن کیره کماز که انتقاد قیلدرماز ایچون سویله قیلغان بولورلر.

دینی تدبیرلر ۵۳ صحیفه ده «خوش تفضیل و ترجیح جهتنه کیلسه ک ثواب جهتنن ترجیح ایتمار که حقمز یوق . . . فضائل اعمال جهتنن دیسه ک صحابه لرنک هر قایوسنده بیوک مزیت وار . . . اگرده علم جهتنه کیلسه ک هیچ شبهه سن حضرت علی اک عالم لریدر،» دیه در. ضیا افندی حضرت لرننگ کلام کتابلرینه اییه روب سویله گان بو تردیدلری تمام توگل. خلیفه لرننگ برسن آخرغه تفضیل

خلافتکه اهلیت لری جهتننددر. مرجانی هم شولای دیگان. مونگ شولای بولونده هیچده شبهه یوق بو شق ننگ ضیا افندیگه یاشرن قالوینه تعجب ایتم.

«حکمة بالغه» ننگ ۱۰۲ صحیفه ده گی سوزندن خلافتکه اهلیت نقطه سنندن حضرت علی ننگ آرتقلغی آکلانا لکن مونی اثبات ایتهر ایچون حضرت علی ننگ خلافتی زمانده مثلی سبقت ایتمگان بر فعالیت و خدمت کورسه تکان خلقنی بیک ماهر اداره قیلوب داخلی و خارجی بیوک اشرا که موفق بولغان اثبات ایتهر که حاجت بولسه کیره ک.

مرجانی «خد ذاتنده خلافتکه اک اهل حضرت علی ایدی لکن اسباب خارجیه یعنی مصالح وقت و احوال امت نقطه لرنندن قاراغانده اک اهل حضرت ابو بکر و سوگره عمر بولدی» دیسه کیره ک. حکمة بالغه ننگ ۱۰۴ صحیفه سنندن شولای آکلانا.

«خلافتکه اک اهل حضرت علی ایدی» دیوچیلر موسی افندی سوزلرینه قارشلی «حضرت علی ع نجی خلیفه بولوب صایلانندی لکن قلدچلر قنسنندن چقغان، قانلر آغان ایدی. شول سبیدن دهاسن اظهار قیلورغه ممکن بولمادی» دیه لر.

بزنگ فکر مزچه بو مسئله ده موندی طرفدارلق ایله سویله گان سوزلرنک اهمیت یوق. خلافت که اهلیتتی آکلار ایچون بز که بردن بر یول خدمت و فعالیت لریدر. تاریخ شو گا قاراب حکم چغاررغه مجبور هم حکمنده حقلی ده. اما عقیده ننگ وظیفه سی بو مسئله ده سکوت.

دینی تدبیرلر ۵۶ صحیفه ده پیغمبر مرنک آنا آناسی و عمی ابو طالب توغریلرنده سویلی. البته مونلر حقنده «کافر اولوب وفات بولدیلر» دیمک بر ادب سزک و جزا فلق بولور. ایمان و کفر کبی زور مسئله ده بعض خبر و احد که تمسک قیلوب سوز سویله و معقول بولماسه کیره ک. عقیده کتایینه یازو بوتونلای وجه سزدر. «بچاق» قریه سننده خطیب محمد حنفی مظفر.

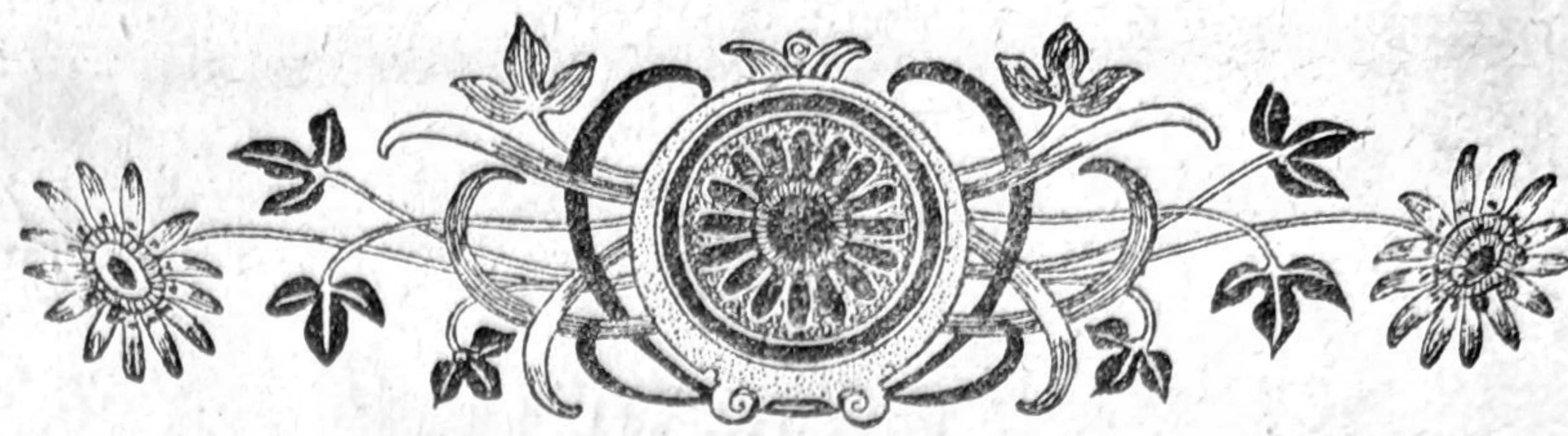
شعر:

به یگیده

چابشده، به یگیده قبان کولنده
اوزارلق یورغانز بار بز اوزابز
نه باشقه بر بر اشنی اشله گانده
چغاروب دعوالر اشدن طوزابز.

ک. پاتیبی

افیون نیندی نرسه ۹.

«غالجات» دن نظر خواجه عبدالصمد اوغلی طرفندن «افیون» حقیقده بیرلگان سؤالغه «شورا» ادارهسی «افیون» نك اصل مادهسی نی نرسه ایکه نون بلمه گه نلگنی بهانه قیلوب جواب بیرمه گان ایندی (۱۹۱۴ نجی ییل ۱۰ نجی شورا). تیک تورغانچی بر اش بولسون دیب «افیون» نك نی نرسه دن یاصالغانون سویله یین، هم بونك ایله بر گه افیونتنگ قارنداشلری بولغان کوکناری، نشئه، معجون توغروسنده ده بلگه نمچه بر آز معلومات بیرین:

افیون، کوکناری، نشئه، معجون.

افیون، بزمچه مهك. تورکستان تورکاری مه کنی «افیون» دیلر. افیون ایکنم دیلر، مهك ساچدم دیگن سوز بولادر. بسم الله دیب مه کنی ساچهلر و آنی بیک یاخشیلاب اوتاب، وقتنده صوغاروب اوسدرملر. اوسوب ساچك اتقان صوڭ آنك ساچه گن قویولغانونغه کوتوب تورالر. ساچه گی قویولوب، اون بیش کونلر اوتکهچ، قویاشلاب تورغان بر کوتی مهك باشینگ قابوغیناغنا پچاق ایله (بر نیچه بیرینه) صزوب صزوبقنا آلار. آنا شول صزغان اورونغا بر صو (سوتی) چغا، شول نرسه «افیون» بولادر.

صزوب کیتکچ بر آزدن صوڭ ئەلیگی صو، قاتا. دهرره و بر آدم، قولینه موگردن یاصغان بر صاوت توتوب قروب آلوب یوری. بر مهك باشینگ اونبر-اون ایکی بیرینه صزالر. لکن بردن ایمهس. بر کون بر بیرینه صزوب افیونن آلسه لر، ایکنچی کون ینه بر نیچه بیرینه صزالر. صزونگ شرطی قویاشلی استق کونده بولودر.

قایچان که بر مهك باشینه اون-اونبر بیرینه صزولوب صووی آلسه مهك صاباغی قوروب قالادر.

شوندن صوڭ جیناغان ماده نی بر گه قوشوب یومارلاب قویالر، اگرده افیون بیک تازا بولسون دیسه لر، قازانغا صالوب قایناتلارده بر کیندر آرقلی سوزهلر. چوب-چاری کینهر اوستونده قالوب، استقا صیق افیون توشه. آنی ینه دن قاتق کبک بولغانچی قایناتلارده بر صاوتقا قویالر. ایندی بونسی تازا افیون بولادر. اگرده صاتوغا بولسه آنی شول چوب چارلی کویونچه صاتا بیرملر. افیون اوزی قوکنرت توسده بولادر. افیوننی ایکنکن یرنده

مثقالی یگرمی یگرمی بیش تینلر بولا. بو ایندی آرزان بولغانی. اگرده قولدن قولغا صاتولسه بهاسی نچه ئلوشلر آرتادر. آرزان بولغان یلنی بر جه کی (قطای اولچوی بر یاروم قاداق) یگرمی بیش، اوتوز صوملر بولادر.

تورکستانده افیونچی نی «به گگی» دیلر. یاوروپاچا الکا-غولیک بولادر. تهولگینه ۱/۴ مثقالدن تارتوب ۱۰ مثقالغه چه آشاغان آدملر بولادر. ۱/۴ مثقال آشاوچیلر آز مونچا اوز یوموشلرینه یاراب بر آز اوقات قیله آلار. اما ایندی تهولگینه بر نیچه مثقال افیون آشاوچیلر آلا بر نیگه یارامایلر. جمعیت بشریه گه فائده کیترو بولای تورسون، اوز شخصیتلرینه ده بر تین تابا الماوچیلردر. افیونگه اویره نودن خدای اوزی صاقلاسون! . اگرده افیونچی نك افیونی بتوب، توگل بر ساعت ۱/۴ ساعت کیچکسه، آندن صوڭ دنیا یمرله در. اگرده افیون تابولمی اوچ دورت کونلر کیچکسه اوله در.

افیونچی آدمنی توسنده نوک کوروب تانوب بولادر. اول طبیعی حالتنی یوغالتا. کوبرهك وقتده تیرله ب یوری. افیون آشاغان وقتینه توغری کیلسه ک بیک کیفلی بولا. سینگ یوق سوزلرکنی ده قزقلی تابوب کوله بیره. اما ایندی افیونی بتکن وقتینه توغری کیلسه ک اشلر باشقه بولا. کیره کلی یوموشگ نی ده آنک ایله سویله شه آلمازسک. آچولی بولا. حاضر تالاشوغا طیار تور. بو حال روزده توشدن صوڭ کوبرهك بولا. شولای ده قای بر افیونچیلر روزده کیفله نوده ده آمانن تابقانلر. سحرده اول بر قات کاغده تورگن بر کیسهك افیون یوتا. ینه ایکی قات کاغده تورگن ایکنچی کیسه کنی یوتا. ینه اوچ قات کاغده تورگن اوچونچی کیسه کنی یوتا. شولای ایتوب بر قات کاغده تورگن ایرتهنگی چای وقتلرنده یارولوب کیف بیره. ایکی قات کاغده تووگه نی توش وقتلرنده. اوچ قات کاغده تورگه نی ایکندی وقتلرنده. شولای ایتوب افیونچی الا الله ایله کوشی باتروب آلا.

افیونچی آدم بیک قورقاق کیله، کوچی بولمی. لکن بیک سیزوچهن بولادر. اولتورغان بیرنده یوقلی بیره. ایرلك قوتی قالمی. اشکه هیچ قولی بارمی. تهمنینی مایلی نرسه نی بیک یاراتا. چاینی بیک قویی اچه. افیون یوتقاج آرتندن بر ایکی کسه قویو استق چای اچه، آنگ دنیا آخرت سعادتنی شونده در.

افیونچی نك کوندن کون وجودی ضعیفله نه، قانی کیمی. آخرده کیبوب قوروب، بای آدملر بتون بایلقلرن شول یامان یولغه صرف قیلوب، گدای آدملر ینه نیچه تورلی بوروچلرغه باتوب خوار بولوب دنیادن اوتهلر. تاتارلر آراقیغه اییه له نوب یوزده نیچه فائضی الکاغولیک بولسه لر، شولایوق تورکستان، تورکاری ده

اماملرنڭ حقلرى بارمى ؟

توبانده گى مسئلهنى علما كرامغه عرض قىلام :

سؤ استعمالغه اوچراغان مسئلهلر جمله سندن « تعدد زوجات »
حكى ده امين قالمادى. الله تعالى نك (هشنى و ثلث و رباع ..) ديگان
قول شريفى بلا قيد اجرا قىلنه. شول جمله كه توتاش اوق الله تعالى :
« فان خفتم الا تعدلوا فواحدة » ديسه ده نيندى سيبندىر بو قيد
ساقط حكمنده قالدى. شونك نمرهسى بولسه كيرهك : آرامزده بر
خاتوننى توشنچه تربيه كه اقتدارى بولماغان بعض آدملىر ايكى خاتون
نكاحلانهلر. سببى اسلامده تعدد زوجات درست و شول جوازدن
فائدهلنه ايمش . اماملرده غالبا نكاح اوقى بيره لر . شايارو مناسبتى
ايه تانشوب ، اون يا اون بيش يلق سلامت خاتونى همده ۴ يا ۵
بالاسى اوستته كچككه اوينه ايكنچى خاتون آلب قايتاده امامنى
نكاح اوقورغه تكليف قيله .

موندى واقعهلر ايچنده زور فاجعهلر بولونى امام و علمالرمزغه
بيان ايتوگه حاجت بولماو درجه سنده معلوم بولسه كيرهك . سوز
اوزايتماينچه توبانده گى سؤالارمى غنه عرض قىلام :

موندى واقعهلرده اماملر اعتراض قىلورغه شرعا حقلرى
بارمى ؟ بولسه نيندى درجه ده ؟ حادثه سنه كوره فرض يا واجب
درجه سنه ايرشهمى ؟ .. بو طوغروده فقها كرام نيندى سيبندىر
اهال قىلغانلر ؟ .. يا آنلر اهال قىلماغانلرده اوزمىز آندن غافل
بولامزمى ؟ ..

شوشى سؤاللرغه مرحمت ايتوب جواب يازسونلر ايدى . بو
مسئله برگنه كشى ايچون توكل عموم ايچون كيرهك . بلكه ياخشى
فكرلر ، مقول جوابلر ايشتورگه موفق بولورمىز ديب مطبوعات
آرقلى عرض ايتونى مناسب كوردم .

چيستاي شهرنده امام شهاب الدين شرف الدين اوغلى .

قطعه

لا يقيمدر انسان اوله نه وقت « قضاده »
حق ظاهر ايگان باطل ايچون حكى امالت
قاضى اوله دعواچى و محضر دخى شاهد
اول محكمه نك حكمنه ديرلرمى عدالت ؟ ! ..

يوزده نيچه فائضى « به گكى » بولوب ، توركلك طقمى (نسلى)
ضعيفله نوگه واقلا نوغا سبب بولالر .
كوكنارى .

بونسى مه كنگ باشى بولادر . شونى « كوكنارى » ديلر .
مهك تمام پشوب اورلغن قويوب آلاچ ، مه كنگ باشن چينايلرده
بيك واقلا ب تويه لر . شونى استق (قاينار) صوغا سالوب اچهلر .
بوده آدمنى ايسرته و كيف بيره ، مست قيله . آكار اييه له ننگن
آدمنى (كوكنارى) ديلر . بوگا مبتلاء آدم شونسز تورا آلميدر .
به گكى نك كچرهك قارنداشى بولادر .
نشئه (نه شه)

كيندر اورلغى نك (باصا) سندن باسالادر . باصانك اورلغن
تويه لرده دم بيروب (صو بوركوب) باصتروب قويالر . شونده نيچه
كونلر تورا تورغانلر . تمام باصلوب كيسهك بولغاچ ، اشكه ياراتا
باشيلر .

نشئه نى ترويكه كه ياكه ته مەكى اوخشاشى كاغدكه تووب تارتالر .
شونك اييه كيفله نوب ايسروب يوريلر . اييه له نگان كشينى (نه شه چى)
ديلر . بوده بر يامان عادت به گكى نك بر قسمى بولادر .
توركستانده نه شه كه روسلارده خيلى گنه اييه له ننگه بار .
نه شه چى نك وجودى ضعيفله نه ، قانى كيمى ، كوچى بته ، روحى
سونه . آخرده ايكى بز اوغه كيهك آجراتوب بيره آلماسلق بر حالگه
كيلدر .

معجون

بونسى دوا اورينه بيروله تورغان بر نرسه بولوب ، ايكى
تورلى بولادر : صووقلق دوالرني قوشوب تويولگه نى ، استقلق
دوالرني قوشوب تويولگه نى . آدمك طبيعته قاراب ، اگرده
بره وده استقلق غالب بولسه صووقلق دوالر اييه باسالغان معجون
بيره لر . و بالعكس .

معجونده كيف بيره تورغان بر نرسه در . آنده كيف بيره
تورغان نرسه : نه ليگى كيندر باصاسينك مايى بولادر . نيچه تورلى
دوالرني بر كه قوشوب تويولگه چ ، شول باصانك مابن قوشالرده
قاهر بولا . شونى كچككه كچككه ايتوب بورچاقدى قىلوب ، ايشان
حضرتلر نادان مريدلرینه يوتدرا بيره لر . آنگ آرتدن بر ايكى
كاسه استق چاي اچسه ، اچده ايزولوب كيف بيره .

افيون ، كوكنارى ، نه شه ، معجون توغروسنده بلكه نم
شول قدردر .

صايرجان شاكرجان . « آلماتا » .

زکات حقنہ غنی مقالہ مناسبتی برلہ

۱۷

ذا کر افندی آیوخائف نك: « آرش، صولی، بورچاق شیکلی بورتوکلردن عشر وزکات تیوش توکل » دیگان سوزینه بر توری ده معنا بیررگه بلمادك. شوشی قدر آچق بر یولده ذا کر افندی نك ساتاشووینه تعجب ایدك. نیچك ایندی خرما، آریا، بغدادی شیکلی نرسه لردن عشر واجب بولوب ده، قالغان بورتوکلردن واجب بولماسون؟! بو، بر قوری تحکم دنگنه عبارتدر. بایاغی بورتوکلردن عشر واجب بولووی فقط خرما، آریا، بغدادی بولغانلقلری ایچونگنه توکل ایکانلگی ذا کر افندیگه شاید معلومدر. شولای بولغاچ تگیلردن واجب ده، بولاردن واجب توکل دیورگه نی وجا بار؟ بتون معاملات باندہ قاعدہ عمومیه درکه، حرام بولغان برشینک علهسی ایکنچی بر نرسه ده تابولسه اول نرسه ینه حرامدر. یا ایسه فرض و واجب بولغان برشینک علهسی باشقه لردہ تابولا ایکان، ینه فرض و واجبدر. گرچه آلاز نوع و جنسده باشقه - باشقه بولسه - لردہ. حالبوکی زکات و عشر شیکالی بورچلرنک وجوبنده عین خصوصیتک بیک کوب قاتشی بولماسقه کیرهك. مثلا آلطون و کموش مسئله سینه کیل! بورون زمانده غنی ثمن و نقد اصولری اعتبارغه آنسه حاضرگی کونده گی معروف کاغدلردن (کریدیتنی ییلتلردن) هیچ نرسه تیوش بولماسه کیرهك. و حالانکه بو حتمده ذا کر افندی جنابلری سلی طرفده توکل بلکه ایجابی طرفده - در دیب او یلیمز.

بس ایندی واجبات مسئله سنده کوزه تلگان نقط، عین خصوصیت بولمی بلکه مشترک عله و منفعت عمومیه ایکانلگی ظاهر بولور. شونک ایچون بولسه کیرهك که: فقہان بعض ذاتلر منفعت ایسهسی بولغان هر نرسه دن یا طوغریدن طوغری یا ایسه بالواسطه یعنی بایلق بولمق اعتباری بلهن واجبات تیوشلی فکرانده بولمشار - در. واقعا بو فکرگه یول یوق توکلدر. مثلا: یوز آریا بغدادی آلغان کشیدن اون آریا بغدادی تیوشلی بولده اما یوز دستینه اور - مانی بولغان کشیدن بر شی ده واجب بولمی دیب ایتووی بیگوک ییکل بولماز. ایندی فقط نوعده گنه باشقه باشقه بولغان خرما، آریا، بغدادی، آرش، صولی، بورچاق شیکلی نرسه لردہ آندی آیروم بر حکم چغاروی، بیگرهك مشکلدر.

ذا کر افندی مقالہ سنده ایکی یا گا نرسه بولدی. برسی:

بعض بر بورتوکلردن عشر واجب بولماووی. ایکنچیسی: حیو - صالو یعنی نالوغلرنک واجباتدن حسابلا نووی.

اولگی فکرینه هیچ کم اشتراک ایتماس دیب او یلیمز. اما نالوغلرنک واجباتدن حسابلا نوب - حسابلا ناماری مسئله سینه کیلگانده، احتمال قوشلوجیلر بولور، احتمال دلیللر طورغزوب رد و جرح قیلورلر. هر حالده بو مسئله نی مقتدر عالملمز قطعی صورتده حل ایتوب قویارغه تیوشیلردر. یارم دینی یارم اجتماعی و حیاتی بولغان بو مسئله افراط مهمدر. موندی مسئله ده ذا کر افندی نك کیتورگان دلیللری باری اوزینه گنه کفایه ایتسه ایتار. باشقه لرنی آنک بلهن اقتناع ایتمک ممکن توکلدر. شونلقدن ذا کر افندی اوزینه یازلغان جرح و تنقیدلرنی یا قلم طوتوب طاغی ده جروب چغار ایچون میدانغه آتلور یا ایسه تسلیم ایتهر. هر حالده مسئله مهم، صاقلق کیرهك. اگرده یا گا بر نرسه کشف ایتمک هوسی بله ننگنه اورتاغه آطلغان بولسه آورغه بیک وقتدر.

« طاشلی » ده ایکنچی محله ده امام: احمد علی حلیمی.

۷

محترم ذا کر افندی نك « زکات عشر صدقه لری » حقنہ یازلغان مکتوبلرنی اوقوغاچ توبانده گی ملاحظه نی یازارغه تیوشلی کوردم:

محترم ذا کر افندی نك ملا حظه لری و کیتورگان دلیللری تحقیق یولیه یازلغان و اول مسئله حقنہ بولغان سوزلر اولده گی اسلام عالملری طرفندن ده سویله نگان سوزلردر. بونی ذا کر افندی نك مقاله سون اوقوغان کشیلر آگلاسه ل کیرهك.

بزنگچه ذا کر افندی نك سوزلرن قوری تأسفلر، مکتب مدرسه، اماملر و معلملرمنزنگ تربیه سز قالولرنی خاطرگه آلو - لرغه جرح ایتمسه ل کیرهك. بلکه ذا کر افندی طرفندن عرض ایتولگان دلیل لرنی شریعتکه موافق بولغان دلیللر کیتروب رد قیلو تیوشلی بولادر. مونا شوندی معترض قام اهللری بولسه بز مونی دورت کوز ایله کوتوب تورامز. بزنگ بو کونگه قدر زکات عشر فطره صدقه لرمزنی مکتب مدرسه لرگه، مال لرغه، معلملرگه بیروومز بولسه، شریعت و دینمز قوشووندن بیگرهك مذکور اورنلرنک معین روشده تأمین ایتولماوی سببلی در. هر توری ویرگو ونالو - غلرنک زکاتدن کیتووی شرعگه موافق بولسه، مکتب مدرسه - لرمزنگ، امام و معلملرمنزنگ ده تربیه توغریسنده شول صدقه لرغه غنه تز جوگوب تورولردن خلاص بولولری شریعتکه خلاف بولماسه کیرهك. دین و ملتمنزنگ ترقی ایتوون شول صدقه لرغه غنه باغلی دیوب بلد کمزدن بزنگ ترقیمزده شول صدقه لرنک آرتووی

اصول تربیه :

یادلاو - و ایسکه رو

بز، کیرهك طشقی نرسه لر، کیرهك اچکی نرسه لر حقه نه حاصل ایتدکمز معلومات و فکرلرنی، آزمی، کوبمی بر مدت سوگنده، تکرار ایسکه ره مز - ایسکه توشره مز. بو کون نه یله نه مزده کورگان و ایشتکان نرسه لر نی، ایکنچی وقت تکرار کورمه دکمز، ایشتمه دکمز حالده، خاطرکه کیتره مز.

شوشی روشچه ایکنچی قات خاطر مز که کیلگان معلوماتلرنی، «ذهنده یادلانغان معلومات» دیلور. یادلاو، ایسکه رو (تخطر) قابلیتته ده، «قابلیت حفظیه» یاخود «حافظه» اسمی بیرلور.

یادلاو، ایسکه رو قابلیت مز نک حیاته ده، بیگره کده حیات فکریه مزده، زور اهمیتی بار. چونکه، بوتون معلوماتمز، بالنتیجه بوتون ترقی اتمز، شوشی قابلیت آرقاسنده غنه بولور غه ممکن. اگر بز، یادلانغان نرسه لر نی قابات ایسکه رو قابلیتته مالک بولماساق، هیچ بر معلومات و هیچ بر فکر حاصل ایته آماغانمز توسلی، بو فکرلر مز که محاکمه ده یورته آلماس ایدک. هر دائم حاضرگی حاللر تأثیرینه اییه روچی و آلر بوینچه غنه حرکت ایتوچی، هر توری فکر وادرا کلردن محروم، بر شخص بولوب قالور ایدک.

یادلاو، ایسکه رو قابلیتلری هر کشیده برده ی بولمی. بعض کشیلر، جیگللک برله یادلاسه ده، ایکنچیلری یادلاو ایچون کوب تکرارلار غه، آرتق مشقت صرف ایتهر که مجبور بولا. بعض کشیلر یادلانغان نرسه لر ن اوزاق وقت ایسلرنده توتسه لرده، بعضلری تیز اونتالر. قای کشی، یادلانغان تیز ایسکه رسه ده، قایبرلری باش و اتقا چقنه ایسینه کیتره.

کوبرهك وقت، ییکل یادلاو برله، یادلانغان نرسه نک کو گلده نق اورناشوی آراسنده غی نسبت، معکوسا متناسبدر (۱): تیز یادلانغان کشیلر غالباً، تیز اوتتوچان؛ آور یادلانغان کشیلر غالباً، تیز اوتتوچان بولادر.

حافظه نک قوتلی بولوونده مشغولیت، تجربیه نک کوب تأثیری

(۱) قارا قارشی کیتلرگان ایکی نرسه دن، برسی آرتقانه ایکنچیسکی کیمی بارسه یاخود کیموگانده آرتا بارسه، اول ایکی نرسه آراسنده غی نسبت معکوسا متناسبدر

و کیمووی نسبتنده گنه بولا کیلدی. اما حاضرگی عصر بولسه ترقی و تعالیمز ایچون اولسکانرهك کوچلر نک صرف قیلنوون تلیدر، ایسکی عادت مز که اییه روب بو کونده ده ترقی و تعالی نی تاتار بایلرینک یارطی یورطی بیرگان صدقه لرینه غنه باغلاب قالدروومز معقول بولماسه کیرهك.

علم آلونک فرضلغن اویلاب بارلق کوچمز و آقچه مزنی شول یولغه صرف ایتهر که تیوشلی بولغان کبک اوزمز که خدمت ایتکان معلم و مدرس لر نک و اماملر نک خدمت حقلرینی بیروده عقلا و شرعاً اوستمز که لازم بولغان بورچمز در دیوب بلور که تیوشلیمز. بو کونگه قدر شوشی صدقه لر غه غنه قول صوزوب یاتدق. باشقه ملتلر دن آرتقه قالونی کورودن باشقه نی کوره آلمادق. ایندی لاقل بو کونمزده گنه دین و ملت مزنی ترقی ایتدرو یولنده بولسه قده باشقه ملتلر کبک ترقیمز ایچون بزده بارلق صاف کوچمزنی و چنلاب اشکه یارارلق آقچه لر مزنی دین و ملت یولینه صرف ایتهر که تیوشلی بولامز. یوقسه کوبمیگنه بز شول بیچاره صدقه لر دن زور امیدلر کوتوب جمعیت خیریه لر مزنی شول صدقه لر مز ایله بایوتامز و شول بایلقمز ایله مکتب مدرس لر، معلم و مدرس لر، ملا و اماملر مزنی تربیه ایتهمز، صابر انیامزنی ده اصلاح قیلهمز، جمعیت خیریه لر که جیولغان شول صدقه آقچه لر مز دن مسلمان فراقسیه سی یاننده یاردم بیوروسی توتامز دیوب اویلا ساق، مذکور مصرفلر نی صانابقنه اوتکانده ده بزنگ شول بیچاره صدقه لر مز نک نول درجه سندن اوته آماوی هر کماکه معلومدر. بنا علیه محترم ذا کر افندی طرفندن یارلان زکات مسئله سینی تقدیر ایتووم ایله برابر تاتار ملتینک ترقی و تعالیسی ایچون بز تاتارلر طرفندن نیندی کوچلر و نیندی صدقه لر صرف قیلنور غه تیوشلی ایدکینک «شورا» صحیفه لر نده بیان ایتاوون تله ب قلام.

«بیگی» قریه سنده ملا داود آچورین.

شعره

قایغلی کو گلدن.

(سکلم کریه نوچن)

یا گا آچانغان چه چه کده ی چاقده سونگه چ،
یار اتقانگده نی سر بار خدایم؟
سویکلو سکلم تولدی امرک ایگه چ،
اویا به غرمنی اویغه آلسام بو وایم.
عقللر، صاف کو گلر یهش کو گلنی
آلب کیتدک مینم کو گلمنگ این
یا گا بالقرغه یوز طوتقان کو گلنی

نیچوک قزغانمی شیکدردک خدایم؟! . . .

میر حیدر فیضی. اورسکی.

بار : موسیقیشناسلر طاوشنی ، حسابچیلر صانی ، خطیبلر سوزنی حفظ ایتوده ، باشقهلردن کوب اوستون بولالر . شولایده موندده ، فطرت یاراتلشنگده بارماغی یوق توگل .

بر اوك كشینگ ، بر اوك جنس نرسه نی یادلاویا خود ایسکه رو قابلیت ، بعض شرطلرغه اییهروب ، تورلیچه بولا : (۱) بر فکر تورغان طشقی یا خود اچکی حاللر ، نی قدر نق و آچق بولسه ، اول فکرنی یادلاو ، شول قدر ییکل بولا . شوگا کوردهده ، کوز برله کورلگان نرسه لر ، ایشتلوبکنه قالنغان نرسه لردن یاخشیراق کو گلده قالا ؛ قاتی شادلاندرغان ، نق قورقتقان واقعلر کو گلده تیرمن از قالدرا ؛ دقت ایتلگان و ایتدرلگان نرسه لر ، حافظه گه نق به یله نه . (۲) بر نرسه نی ، قات ، قات بلو ، قات ، قات سیزوده ، آنی یادلاونی آساتلاشدر . شوگا کوردهده ، تکرار ایتلوب تورغان نرسه لر ، اوتلمی تورغان بولوب ، دائما مهمل قالدلرغان نرسه لر ، بار ، بار تمام اوتلوب بته در . (۳) بلنگان ، سیزلگان نرسه لر ، نی قدر باشقهلری برله نق به یله نسه . آنی حفظ ایتو ، شول قدر ییکله یه . شوگا کوردهده ، بر برسینه به یله نشی یوق . معناچه ده ، شکله چه ده بر برندن آیرم سوزلرنی یادلاو چیتن ، عکسی ایسه ، ییکلدر . مثلا ، معنی جهتدن بر برسینه به یله نشی اعتبار ایتلمیچه توغز ، اون کلمه نی حفظ یایتاق آور بولسه ده ، شولوق کلمه لرنی بر معنی آگلالتورلق روشچه ترتیب ایتلسه ، حفظی کوب ییکله یور . (۴) یادلاو ، ایسکه رو قابلیت ، بدنده بولغان حالگه قارابده اوزگه در . ایرته برله ذهن صاف وقتده حفظ ، کیچ برله ذهن آرغان وقتده غی حفظدن کوب ییکل . شونگ ایچون ، بر درس آرتق اوزاققه تارتلسه اوقوچیلرنگ ذهنلری آرو سبیلی ، اول دزسنی حافظه لرینه آلا آلمی باشیلر . یادلانغان فکر وحسلرنی کو گلگه کیترو کوبردک وقت ، آگا باغلی باشقه فکر وحسلر تأثیری برله حاصل بولا ؛ اچده بولغان اوی ، آنده اوتکه رلگان حیاتی ؛ اوچراغان بر آدم ، آگا اوخشاغان ایکنچیلرن ؛ حفظ ایتلگان بر جمله نگ بر کلمه سی باشقه لرن ، خاطرگه توشرده در .

خاطرگه کیلگان نرسه لرنگ کوبی ، اراده ، اختیار برله بولسه ده ، اختیاردن باشقه کیلگانلری ده بولغالی . مثلا بر وقت ، بیک ماتور کوی ایشتسه ک یا خود قورقنچ بر واقعه کورسه ک ، اول طاوش و واقعه نی خاطرگه کیلترگه تله مه سه کده ، اختیارمزدن باشقه خاطر مزگه کیلورنده دوام ایته ، که بو مداومت یا گا فکرلر ، یا گا مشغولیتلر برله گنه کوماسه کومله .

بز فکرلرنی یادقه آغانده ، یالغز اوزلرنگنه توگل ، بلکه ، بر برسینه بولغان مناسبتلرنده حفظ ایته مز . شوگا کورده ، هر یا گا فکر ، آگا مناسبتی بولغان باشقه بر فکرنی ، اول تاغی باشقه سن ،

اول تاغی باشقه سن . . . اخطار ایته و بو روشچه فکرلر بر برسن اویغاتا ، اویغاتا بر « ترمه » روشنده تزلوب کیته . فکرلر آراسنده غی به یله نش و ترمه لک تورلی روشچه حاصل بولا ؛ اوخشاش ، ضد نرسه لر بر برسن اخطار ایته ؛ بر صوقرنی کورو ، باشقه بر صوقرنی ، بیک سیمز کشینی کورو ، یاق - آرق کشینی اخطار ایته . شولای اوق ، بر نرسه لک جزئی - مجموعن ، علامتی - اصلن ، سببی - نتیجه سن ، بالعکس مجموعی - جزئی ، اصلی - علامتن ، نتیجه سی - سببن کو گلگه کیتره . بندی .

علی - حبیب .

علاوه .

کوبدن توگل ئلی ، بزنگ بوتون عائله لرمز اصول تربیه دن ، مکتب ، مدرسه لرمز اصول تعلیمدن ، چن معناسی برله محروم ایدی . بوگا چاقلی بزنگ ۹۹% مز . دنیاده فن تربیه ، فن تعلیم کبی فلر بارلغندنده خبردار توگل ایدی . لکن زمان اوزگه رو ، یوغاری کوته رلو ، تکاملنی تلی طورغان زمان ، بزگه بو حالده قالونی معقولله مه دی . بلکه انکارنی قابل بولماغان - بدیهی دلیلر برله بایتاغمزغه ، تربیه سز عائله ، اصولسز تعلیمنگ ، صولانماغان ایگنگه اوخشاغانن آچق آگلالتدی . شول تاریخدن اعتبارا ، بالا - اصول تربیه ، مکتب - اصول تعلیم سوزلری ، کیردک مطبوعات وتلارده ، کیردک مکتب ، مدرسه ئه یله نه لرنده بولسون ، سویله نه باشلادی . لکن آورلق برله اعتراف ایتهرگه توغری کیله که تربیه ، تعلیم اشلری بزده ئلی ، بیک جزئی ، بیک صبی ، آرتق توبسز بر حالده . شوگا کوره اول بزدن ، اوزن عاملاو ، اوسدرو ، بر نوع اساسکه سالونی کوته .

البته هیچ نرسه تیز بر اراده ، آسائقنه توغریدن توغری تکامل تابمی . بلکه ، آقرنلق برله تورلی تورلی دورلر اوتکه رگه چ و اوتکه ررگه طرشقاچقنه تکاملگه ایرشه . ایندی بزنگ تربیه ، تعلیم مسئله لرمزنگده شوشی عمومی قانونغه تابع بولووی طبیعی . بر ملت آراسنده ، یا گا بر مسئله ، یا گا بر فکرنگ تارالووی ، جزئی لکدن عاملک که چغووینه اینگ قوتلی مؤثر ، ممکن قدر ، اول مسئله ، اول فکرنگ تلارده کوب سویله نووی ؛ مطبوعاتده بر توقتامی مذاکره ایتلووی و عمل گه قویلووی لازم بولسه کیردک . ایندی آرامزده اصول تربیه و تعلیمنگ تارالوون تله سه ک بزگه ده ؛ ئلی ئه یته که نچه حرکت ایتو تیوش . منه مینده شوشی حاللرنی اویلاب ؛ بیک آز بر قسمن چغارلسه ؛ محترم اثرندن اقتباس ایتوب ؛ «شورا» صحیفه لرنده تربیه حقنده بر نیقدر سوزلر یازدم .

اصول حرفی (یا خود درستی - ایچک)، اصول مدیه (Силлобическій, отлог. Zihhaba-slogъ) هم اصول صوتیه. بو اصولر اوزلرینک وجودکه چغولرندهده شول ترتیبده بولغانلر.

اصول حرفی - ایچک (۱) اوقوتوده ایچک ایسکی اصول - اصول حرفی. اول اصول اولگی یهودلرده، گریکلرده، رومالیلرده، خریستیان دنیاسنده هم بزدهده استعمال قیلنغان کبی غربی یاوروپادهده هم روس اشکولالرندهده استعمال قیلنمشدر. اوقورغه اوگره تو بو اصول چه اوج تدریجی بولککه بولنه: (۱) حرفلرنی اوگره نو، (۲) هجائلر ترتیب قیلو هم اوقو و (۳) کلمه حاصل قیلو.

بو اصول بزنگ ایسکی مکتبلرده - ایشاندق آصطایلر یورتلرنده - اول حرفلرنی تاتو ایله باشلانا ایدی. حرف تاتو ایسه کوبرهک وقت «ایمان شرطی» بوینچه بولا و بو وقت حرفلر یا تولی اسملری ایله آتالنهلر، مثلا: الف، بی، تی، الخ، یا خود بر آز زمانلر سوگره - قسقه چه رهق اسمله نهلر ایدی، مثلا: ب (به)، ت (ته) آنلرنی اوگره نوده بیک ساده گنه صورتده بولا ایدی: خلفه بولغان آدم بالاغه حرفنی کورگازدهده اسمن نهیته، بلا آنک آرتیدن تکرار قیله هم شولوق وقتده حرفنک صورتن ده اسمن ده کوکلینه آلورغه طرشه. آنک آرتیدن ایکنجیسی کورگه زیله والخ... بو «اش» شول صورتده بارچه حرفلرنی بلوب یتکانگه چه هم حرفلرنی آنلرنک ترتیبلرنده یا خود آیرم آیرم کورسه تکاندهده یا گلشمازلق ایتوب بلگانگه چه دوام ایته طورغان ایدی.

بو اصول روس اشکولالرندهده شولوق ترتیبده دوام ایتمشدر: азъ, буки, вѣди صوتک زمانلرغه تابا be, ve, de والخ... حرفلرنی اوگره ننگاندن صوتک هجائلر ترتیب قیلورغه اوگره نو باشلانا. الف سوکله مکی ساکن - ال (یعنی ایچک اوقو).

هجائلر بلو آرتیدن (слогъ لرنی آیرونی اویره نگاچ) کلمه لر اوقو باشلانغان. بر کلمه ترتیب قیلو اوچون اوقوچی اوقویاچق سوزینک هر بر هجاسن آیرم اوقورغه و یا گادن اوقوغان هر بر هجاسینه اوقوب یتکان همه هجالیسی قوشا باررغه مجبور بولغان. مثلا «الحمد» کلمه سن اوقونی شول صورتده هجا اوقی اوقی تدریجا آنی اوقونی تاشلاب اوقوچی بردن جمله لر اوقورغه ملکه حاصل قیلا باشلی. بو اصولغه قارشى باشقه لر طرفندن توبه نده گی تنقیدلر سویله نگان: (۱) بو اصول اوقوچینگ تیک قوری ذهنن گنه اشله ته (میخانچسکی) هم آکا (روحینه کوبدن) بر نرسه ده بیرمی، حالبوکه شول اوقوغان نرسه سن اوقوچی آکلاسسه ایدی اول وقت اول آکا اهمیت بیروب اوقوچینگ تیک ذهنی (память) آرتووینه

(۱) بو اصولنی «اصول تهجی» دیوب ده آتیلر.

هر کنگه بیلگیلی، مطبوعاتمز اهلی آراسنده «اوتکن قلملی تنقیدچیلر» اسمینه لایق، تنقیدچی بر فرقه بار. آلر اوزلرنکنگه کشیکه، اوز اشلرنکنگه اشکه صانیلرده اوز کشیلرمنگه تحقیر کوزی برله قاراب، آلرنک بوتون اشلرن، یازغان فکرلرن یوقغه چغارالر. آلرچه: «آرامزده، چن معناسی برله ملا، معلمده مکتب و مدرسه ده، غزته و ژورنال ده؛ متخصص محررده یوق، شونک ایچون بولرنک بولووندن بولماوی خیرلی».

درست بو سلب، سلب جزئی بولسه توغری ده. لکن بز، کوکدن متخصصلر کوتوب محله لرمزنی ملاسن، مدرسه لرمزنی معلمسز قالدریق ده، غزته، ژورنالرمزنی آق کاغد حالده چغاروب توریق منی!؟ شبهه سز بو ممکن توگل! بلکه بزگه هر اشمزده، یوقنی کوتمیچه، بار قدریسی برله حرکت ایتوده دوام ایتهرگه وشول بار قدرلینی ترقی یولینه کرتورگه طرشورغه کیرهک. درست، «انتقاد» ضرور واورنی برله زور فائده لی. لکن انتقادنک افراطی، اشنده اخلاصلی کشیلرنک غیرتن سوندرو، کوتهرلوب کیتهرگه گنه تورغان قلم اهللرینک یولن قابلاو توسلی حاللرگه گنه سبب بولوب قالووی ده یراق توگل. لکن مین عموما بو حقه انتقاد یازوچیلرغه، انتقادنک باشقه شرطلری برله برگه، تعلیم، تربیه نک «علم» درجه سنده بولماینیچه «فن» درجه سنده گنه ایکاتنده اوتماولرن اوتتم.

علی - حبیب. قازان.

آنا تلی اوقوتو.

تورلی اوقوتو اصوللرینه تاریخی و تنقیدی بر نظر.

اول زمانلرده کوب وقتلر یازوغه هم اوقوغه آیرم آیرم اوگره تکانلر هم اوگره توده برنجی اورن اوقورغه بلدرو بولوب یازو ایسه ایکنجی درجه ده هم اوقورغه بلدروده یارده چی صفتنده غنه صانلانغان. شونک اوچون ده بیک کوب زمانلر بوینچه تیک اوقوتو اصولی وجودکه کیترو هم آنی تکامل قیلدروغه اعتبار قیلغانلر، یازو اصولینی وجودکه کیتروگه ایسه بیک آزدقت صرف قیلنغان. شوکا کوردهده اوگره توده ایچک ایسکی اصول - اوقوتو (اوقورغه بلدرو) اصولیدر.

اوقوتو اصوللری بری آخردن، شول اصولده نرسه نیگز - اصل ایتلوب اعتبار قیلنه - شوکا قاراب آیریلر. اوقوتو اشنده ایسه نیگز قیلنوب حرفلرنی، یا خود هجائلرنی (слогов)، یا خود تاوشلرنی بلو آلورغه ممکن. شونک اوچون ده تورلی زمانلر طرفنده بری آخیرینه باشقه اوج اوقوتو اصولی وجودکه چقغان.

غنه سبب بولا، باشقه بلو قابلیتلی سوندرا لگان بولادر. (۲) بو اصول بلونی اوقوچی غهده هم اوقوتوچی غهده چمان طش آورایتا، بو ایسه آننگ اوقوتوچیغه اوقوچینگ اشترینه قاتناشوغه یول بیرمه وندن، اوقوچی غه ایسه نی قدرلی تله سه ده آگما اشله وی لازم بولغان اشن آگلارغه مانعق قیلونندن در. (۳) بو اصول بوینچه اوگره توده اوقوچی آورلقلی باش و اتقچلی - بر درجه ده بولغان اوچ باسقیج اوتهرگه تیوش، بو ایسه بیک آقرن اوتله هم آنلرنی اوتوگه بیک کوب وقت صرف قیلو کیره ک بولا. شونگ اوچون ده بو اصولده اوقوغانلردن نه ده م ره تلی اوقوچیلری بیک سیره ک اوچری، بونگ اوقو مدتده بلورگه یتشه آلمی، اش اوزاقغه تارتلغانلقدن مکتیبی آبصطایلر یورطنده، قالدردرغه مجبور بولا کیلگانلر.

چن اصول حرفی ننگ قیونلغی هم آننگ یتشمه گان یرلری، البته، کورلمیچه هم سیزلمیچه قالمغان، - آنلر کوبدن بلنگان و کورلگانلر هم بو اصول ایله اوقوتو اشن ممکن قدر بیکل یولغه قویوب یباررگه تشبثاتلرده بولغالغان، لکن بو اشده اول تشبثاتلر ننگ کورگان قائده لری بولغان. فقط XVIII نجی عصر ننگ آخرلرنده غربده، شول عصرده بو ایسکی اصولغه قارشى گوتهریلگان کورهش ننگ نتیجه سی بولارق، قایسی بر پیداغوغلر طرفندن بو اصولغه بعض اوزگارشلر کرتلدی هم اول ایسکی اصولغه بو اوزگارشنک کرووی ده اصول مدیه ننگ دنیاغه چقغان وقتلرنده ایدی. بزنگ وطنمزه عموما بو اصول اوتکان عصر ننگ قرغنجی یلر نده غه کیلدی. اوزمزننگ نانار عالمینه کیلوب آباق باصووی ایسه «ترجمان» آتاسی - اسماعیل بابا حضرتلر ننگ دنیاغه چغووی ایله بولغان بولسه کیره ک (یاخود توگلمو؟).

اصول مدیه . اصول مدیه اصول حرفی گه قارشى آچلغان کورهش ننگ یشی بولارده ق دنیاغه چقغانلغندن هم آننگ اوقوچیلرغه ایگ اور بولغان جهتینه یعنی حرفلردن هجار، هجاردن کلمه لر ترتیب قیلو ره وشینه، آخر چیک قویو اوچون میدانغه قویولدیغندن، آننگ اصول حرفی دن ایرماسی ده حرفلردن سوز یاصاب اوقونى بر یاقده قالدروب اصل نیگزینه هجار و نیچک ونه صورتده ایشتلر آنلرنی شول حاللارنده اوگره نونى آلوونده در. اصول مدیه ننگ ایکی مشهور صورتی بار.

(۱) آننگ مشهورره ک صورتی شوندن عبارت: - بالالر اولاهمه حرفلرنی حفظ قیله لر، یعنی آنلر ننگ اسملرن هم باصلوده کورنشلرن، موندن صوگ ایندی معلم توب توغرو هجار اوقوتورغه باشلی. لکن آنلرنی ترتیب قیلدرمی، کتاب ده بو هجانی کورگزه ده اوقی: با، تا والنخ...؛ شاگردلر بو هجارلرنی شول صورتده قام نق حفظ

قیلغانغه قدر اوقور بولغانلر. (بو اصولده یازلغان ه. مقصودی ننگ الفبایسی ایله تانش بولغان افندیلره بو معلومدر).
(۲) بو اصول ننگ ایکنجی صورتی: - اوقوچیلر تاوشلی حرف و آننگ یازلش صورتی ایله بردن تانشه لرده شوندوق هجار اوقورغه باشیلر، لکن آنلرغه تاوشسز حرفلر حقنده هیچ نرسه سویله نمی بلکه آنلر فقط بلورگه گنه تیوش: اگرده تاوشسز حرفلر تاوشلی حرفلرگه قوشولوب نه بتولسه لر نیچک بولور؟
ته تیک، بولای: اگرده «ت» صوگینه «و» قویولسه - «تو» بولا، - اگرده «ه» قویولسه - «ته» بولا، - اگرده «ی» قویولسه «تی» بولا والنخ...

بو اصول اوزینگ هر ایکی صورتنده اصول حرفینگ ایگ قیون بولغان جهتینی بر یاقغه اوتهروب چغارسه ده، اوقوغه اوگره - تونی آرتق بیکلته آماغان. چونکه اول بر قیونلقدن قاجوب ایکنجی بر قیونلقدن آلمزغه کیتروب باسدرده آنی زورایتا، خصوصاً ایکنجی صورتده، - بولای یاخود باشقه صورتده قوشولغان حرفلرنی نیچک هم نه اوچون بولای نه تیورگه کیره کده باشقه چه نه تیو یارامی ایکنچیلگن اوقوچیغه تاغنده آگلامازلق بر کورنشکه قویا. نه تیک نی اوچون آغه «ب» نی قوشقاج «با» بولا، - «ت» گه «و» نی قوشقاج «تو» بولا؛ - دیمک، اصول مدیه اوقوغه اوگره تونی تاغنده میخانچسکی ره ک ایته (۱). اوسته وینه اوقوتقان وقتده بیک کوب علامتله حاصل بولا؛ بو البته اوقوچینگ باشن تمام نه یله ندره.

بو اصول هیچ قایچان وهیچ یرده اوزینه طرفدارلر تابوب ترقی قیله آماغان. اوقوتو اشن یاخشرتو اوچون قیلنغان اجتهادلر سببلی، بو اصول دنیاغه چغوب یتشور یتشمه س ایکنجی یا گ - اصول صوتیه کشف قیلندی.

اصول صوتیه . عموماً نه یتکانده، بو اصولنگ باشقه لردن ایرمه سی و آننگ باشقه لغی، آننگ کلمه لر ننگ ترکبنده حرفلرنگ تاوش جهتندن بولغان اهمیتلرندن آنلر ننگ اسمله نولرینی آبروب یوروتووی هم اوقوتوده اصل نیگز ایتوب تحلیل قیلنه تورغان سوزنگ مخصوص صورتلری ایله ایرم تاوشلرنی (ЗВУКОВЪ) اوگره نونی آادر. اصول صوتیه ننگ موجودی دیب غسه پیداغوغلر نندن استه فانی نی (Стефани) تانورغه کیره ک، (باؤارییه ده مکتب ساویتنده اعضا بولغان، ۱۷۶۱ ده توغان، ۱۸۵۰ ده ئولگان) شولای بولسه ده، استه فانی غه قدرده، آننگ زمانه سندده بو اصولغه تابا باشقه پیداغوغلرده سوقاق آچاقدلر - یول صالماقدلر ایدی.

(۱) مین یازغانده استراخف نی آلمده توتام بلکه آنی ترجمه قیله م.

حاضرگی زمانده بو اصول تمام تارالغان و مشهور بر اصولدر. هم تورلی تورلی کوب صورتلرده استعمال قیلنا و آنک مشهور قسملرندن توبه نده گی اصوللر نی حساب قیلو تیوش . غفور عثمانی .

شعر :

بالار تربیه سی حقنده بر نیچه سوز

(شیخ سعدی حضرتلرینک «بوستان» اسملی کتابینک یدنچی بابندن فارسیدن تورکیگه نظماً ترجمه)

یتسه اوغلک یا قزک، اوسوب اگر اون یاشینه،

یراغ اولسون یاط کشیدن، یاشاسون اوز یاشینه! (۱)

داری یاتنده یارارمی؟ اوطنی یالقنلاندر (۲)

بولماسه ممکن که بیک تیز یورطلارنی اوقه یاندرو.

یاخشی اسمک قالغانون سین یاخشی کورسهک ای یکت!

اوغلیگا هنر اویردت اوزینه بیر گلهب اوگت.

عقل ایله هنر، ادب بولماسه اوغلکده سینک،

قالماغان حکمنده در اولگاج گویا نسلک سینک.

زور مشقتلر کورر اوغل یا قز بایتاق زمان

ایرکلهب تربیه قیله آتاک کچوک زمان .

بیک طرش! بولسون بالاک! هنر و عفت اییه سی

سویار ایرسهک ایرکلهمه! جیتسون! - آنک تربیه سی .

یاش وقت طیوب (۳) بالاکنی بیک گوزل تعلیم قیل!

یاخشی اولسه بیر مکافات بولماسه تهدید قیل! (قورقت!)

تعلیم ایچون مبتدی گه (۴) آفرین، تحسین اوقو

آرتق اولور؛ فایده پرماس اما صوغوهم قورقتو.

قول هنرن اویره ته کور! اوغلیگا همت قیل

گرچه «قارون» دایده بولسه بایلغک حددن آشب.

بایلقک بولغانده ده آکا تایانو یارامی

بلمیسک بیت بایلغک نهله بتوبده قلامی .

تاقرایب قالغان از اولمی نیندی بایار کیسه سی

برده بوش بولغان وقت بولماس هنرلی کیسه سی .

نیندی کم بربر بالا تعلیم جفاسین (۵) کورمه سه

کورمه س اول طورمش جفاسین - کورر جفاسین یتسه .

«بایلغم بار» دیب تایانما! بایلق نیگه اوز گهرمه سون؟

محتاج اولوب ایلدن ایلگه اوغلک غریبک چیکماسون!

بلگان اولسه ایدی اوغلک شو هنرلر بعضیسن

محتاج ایتمی صاقلار ایدی بیت سؤالدن اوز اوزین .

تربیه نی بیک گوزل بیر یاشاسون اوغلک ره حهت! (۶)

توشماسون کوزی آنک کیشی قولینه هیچ سه عهت!
کمده کم قایغورتماسه اوغلینک اول تربیه سن (۷)
یاطلره ایمگاک ایدوب ناچار قیلار تسمیه سن .

یولداش اولماسون بالاگا بوزوق و جاهل بنده لر
چونکه اوزی کیی ایدر اوغلکنی آندی گنده لر (یامانلر)
بلمیسگمی «سعدی» نیدن یتدی مقصودینه اول؟

قاگروب یوردییی چیرده، یوزدیعی دریاده اول؟ (۸)

کچکنه چاغنده «سعدی» کوردی زورلردن جفا

شوگا کوره بپردی «الله» آکا زورایغاج صفا .

(معرفت و یاخشی طورمش)

بالا وقتنده اطاعت قیلسه زورغه کمده کم،

کوبده اوزماس زور اولوب اوزی قیاور فرمان، حکم

محمد سید احمد جلیل . مارت . ۳

(۱) نامحرم و تربیه سن کشیلر برله آراشماسون! (۲) بوستان» ده

«مامق یاننده اوط یاندرو یارامی» دیب کیلگان بولسه ده مامقغه اوط تیز

قانونک مشهورلگی بزنگ چیرلرده اول قدر بلنمی . بنا علیه مخاطرده سی

کوز آلدمزده بولغانن اختیار ایدوب اوط برله ن داری (پورخ) نی کیترو

یارامی» دیب ترجمه قیلدق . (۳) طیوب - اخلاقسز و ادبسلکدن .

(۴) مبتدی - ابتدائی مکتب شاگردی (۵) تعلیم جفاسین - یعنی معلم

طرفندن شلته و جزالرنی کورمه سه، اوقو برله، ادب اویرانو و هنر تحصیل

قیلو برله شغلله نمه سه طورمش جفاسین کورر (۶) رحهت، سه عهت بولارنی

بولای یازوومز وزننی رعایه هم تاتار تلفظینه موافق بولسون ایچون

(۷) کمده کم بالاسینک تربیه سی ایچون قایغورماسه باشقه لرنک قایغوسی

ایچون قایغولانور یعنی آلا رغه ایمگاک بولور هم موندای آتا بالاسینک

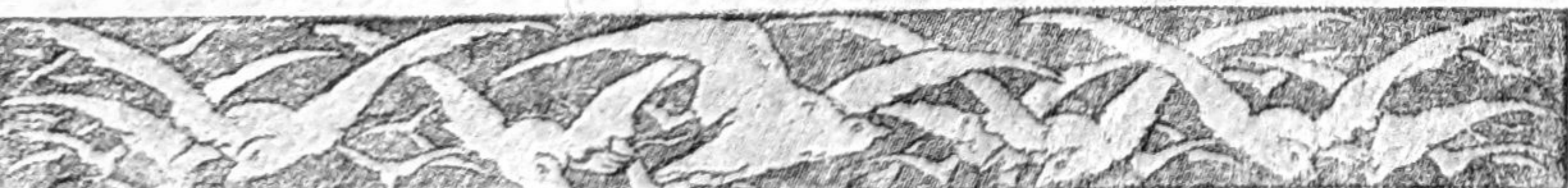
باشقه لر طرفندن ناچار اسم برله اسمله نوینه سبب بولورلر . چونکه آندی

بالا هنر سز و تربیه سز، یالقاو، بختسز اسملری برله اسملانور . (۸) «سعدی»

چیرلرده ده گیزمه دی (محنت و مشقت چیکمادی) و دیگرلرده ده سفر

قیلمادی . بلکه سعدی معرفت فضیلت مقصودینه یاش وقتده اجتهاد قیلو

سایه سنده ایرشدی (حتی بوتوغریده جیلکه سینه یومرقلر آشادی)

حکایه :

یگر منچی عصر ده تورکستان بابای

یگر منچی عصر ننگ مدنی طولقونی نیچه عصرلردن بیرلی
جهالت یوقوسنده یوقلاغان تورکستان بابایی هم تأثیرسز قالدردمادی .
اون طوقز نیچی «عصر» آخرلرنده، طب طنغنه یاتوب یوقوسندن
باشی قالقماغان «تورکستان» بابای، یگر منچی «عصر» نی ده عادتده گیچه
یوقوده اونکازمکی ایدی . لکن آنک بختینه قارشى ادب سز
بالارندن بر نیچه ذاتلر ۵ نیچی - ۶ نیچی یلرده بزگه «اصلاح

کبره، ترقی کبره» ديب باشقه آئلى خلقلر برله برابر ميدان غه آتلديلر .

«تورکستان» بابای اوزينگ قوچاغندن اچقندرغان بو دهري و ادبسن بالالرينه تيمر بارماقيني صوزدى و آلرني غضب ايله تارتوب آلوب اوزينگ اورالغان سير پخته (کوب مامق) کورفه سينه اوراب يوقلاتمقچى بولدى . لکن «تورکستان» باباينگ توزگان پلانى ، اول بالالرينى يولدن دوندره آلمادى .

آلايغان کوزلرى ، اوزاتقان تيمر بارماقلىرى ، اسسى قالون کورفهلرى ، اول بالالر اچون بر تينلک قيمتى يوق کورنور ايدى . چونکه اول ذاتلر کوب يوقلاب يوقودن طويغان ايديلر

۵نجى يلنى «تورکستان» بابای اوزينگ منفور بالالرى برله ، اهميتسىز مناظره لر قيلشوب اوتکازسه ده آنتىچى يللرده گى جدى حرکتلر ، مى تله کلر و يا گا اختراعلر «تورکستان» باباينگ راحتيني بوزدى . بابای ، بو روشده حرکت ايتوب يورگن بالالرينه تنبيه ايتودن آريدى ، يوزى سارغايدي . ديمک بر اش اشلى آلمادى .

آخري اوزينگ ادب دائره سنده يورگان حقيقى بالالرنى يعنى علمائ ناميني آلغان دين آدملرينى قوتورتوب تگى بالالرينه «دين» نامندن کفر پيچاتيني باسدردى . بو تجربده ياخشى نتيجه بيرمادى . آخري تورکستان بابای ايشنگ وقتى اوتکان ايکانلگيني ونى چاقلى فتنه قوزغاتسه ده مقصدينه ايرشه آلماسلغيني آکلاب اوستنده يه شه گوجى بالالرينى مسلک اعتبارى برله ن «قديميون» ، «جديديون» ديب ايکى گه آيردى . بو فکرى برله ده «تورکستان» بابای اوزينگ مقصودينه ييتشه آلمانلغى طيى ايدى . چونکه «قديميون» مسلکينه بوتون علما صنفى بله بايلر ايشانلر و قارا خلقلر همه سى کره در ايدى . «جديديون» گه کيلسه هونلر ، بارماق برله صاناغان ده صانى اوندن آرتماغان اوزندن يگره مک ماتتى يه شه تونى سويگان حقيقت پرورلر ، فدائيلردن عبارت ايدى .

تورکستان بابای بو مسلکده يه شه گوجى ايکى فکرى ، بالالرينى ساناب قديميوننگ جديديون گه نسبت برله نيچه مک کره کوب ، ايکانلگيني آکلاب شکر ايتمکده ايدى . «تورکستان» بابای بو خيالنده هم آلداندى . جديديلر اوزلرينگ مقدس غايه امللرينى وجود گه کيتورمک اوچون بتون شخصى فائده لرينى فدا ايتمکچيلر ايدى . اشبو قصد برله «تاشکند» ده مى غزيتلر نشر ايتولدى . «جمعيت خيريه» آچلدى ، مال خانه دن عبارت بولغان اصول قديم اسمنده گى «مکتب» لر اورنلرينه ابتدائى درجه ده اصول جديدلر قويولدى . املالرنگ عفو ايتلمه سلک درجه ده خطاسى بولسه هم يا گا مکتبلر گه اساس ايتولوب بر تورده يا گا کتابلر باصلدى و بر نيچه يا گا کتبخانه لر آچلدى . لکن «تورکستان» باباينگ موکلى کوز ياشى

برله قيلغان دعاسى قبول بولوب ياتاقخانه دن عبارت يعنى ايسكى «مدرسه» لر يمز ايسكى حاللر نيچه قالدى .

«تاشکند» ده يگر منچى «عصر نك ۶ - ۷نجى يللرده بولغان اوشبو اوزگارشلرندن «تورکستان» بابای ، اوزينگ سويوکلو بالاسى افنديدن قاتى رنجودى . چونکه يوقاروده گى مقدس فکزلرني همه سى خصوصنده ديورلک افندى ، جدى صورتده حرکتلر کورگوزگان ايدى .

«تورکستان» بابای اوزينگ مرکرى بولغان «تاشکند» ده گى بو حادثه لر گه آبدراب نى اشله رينى بلمادى . بر کوزينى «قديميون» پارتيه سنه قاراتوب مينم سزدن اميدم شولمى ايدى ؛ ديگان صمان تاوش چيقاردى . لکن فائده سز بو وقتده بر کوزى «سمرقند» ، «خوقند» و «انديجان» هم ده و باشقه اوزينگ دائره سنده گى شهرلرده ايدى . ديمک اول شهرلرده هم اش بوتون اوزگارگان : «قرائت خانه» لر ، يا گا «کتبخانه» لر ، يا گا «مکتب» لر و هکذا زمان غه موافق بر نيچه نرسه لر اورون آلغان ، حکومت مکتبلرنده او قوچيلرنگ صانلرى آرتقان .

«تورکستان» بابای بو کوکلسز واقعه لرنى کوروب ايکى يل ، قدر هوشسز بولوب ياتدى . بر وقتلر هوشينه کيلوب کوزينى ملدراتوب «بخارا» دن اوزينه ياردم صورامق بولدى . نى کوزى برله کورسون چن اميد ايله تکيلگان «بخارا» سنده ده اش باشقاچه ايدى . «طوران» و «بخاراي شريف» اسمى ايله ايکى غزته چغا باشلاغان ، «مکتبلر» هم اوزگارگان . تورکستان بابای ، چن مقصدى بولغان «بخارا» دن هم قطع نظر ايتوب بر نيچه مينوت سکوت ايتوب فکرده توردى . بو وقت سکوتده آ گا ايکى اوى (خيال) کيلوب چقدى . برنجيسى محيط تأثيرينه قاراب يورمک و ايکنچسى غصپر ينسكى گه آچولانمق ايدى . مونه تورکستان بابای شو ايکى فکرنى خوب ياخشى ايتوب محاکمه قيلدى ده ، «ياتوب قالغانچى آتوب قال» ديب ايکنچى فکر برله عمل ايتدى .

«غصپر ينسكى» حضرتلرينه : آچو کوزى برله قاراب لبلرينى قمرلدا توب ، اوزينگ مقصوديني آکلاتمقچى بولوب : «مينم بالالرننگ فکزلرينى آچوب مينم تله گمه قارشو حرکتلر ندرد گر» ديب بر نيچه قاتى - قاتى سوزلر سويله دى . لکن تجربه کار «غصپر ينسكى» حضرتلرى ، تورکستان ، باباينگ بو سوزلرينه برده آچولانما نيچه اوشبو جوابلرني بيرگان :

اي محترم تورکستان بابای ! . مينم اوطوز يلدن بيرلى اوک چغاروب تورغان «ترجمان» اسملى غزيتهم و اوزمنگ توتقان مسلگم بتون روسيه دولتنده گى مسلمان قارندا شلر يمز على الخصوص تورکستانده گى سينگ بالالر گننگ حاضر گى دور انتباهده عفلته

یا طولری، وجدانی و ایمانی کشیدنگ البتہ وجدانلرینی عذابلی، مینم فکرم اوشال قرداشلرمنی هم عفلتدن اویاتوب زمانهنگ آغومینه تابا حرکتله ندرمکدر. عصرلردرکه تورکستانلی، زواللی قارداشلرم عالم نامینی آغان جاهل ملالر، اسلام دینینی پچراتغان ایشانلر، اوقو و یازو بلمه گان نادان بایلرنگ ظلملری آستنده اسلام دینی بیرمش مقدس حقوقلرندن آیریلوب ایزلمکده لر...

غصیرینسکی حضر تلرینسگ عالیجنابانه بیرگان بو جوابلری «تورکستان» باباینک «قرون وسطی» دن بیرلی تاش کبی قاتوب کیدگان کو گلنی یومشاتدی. «تورکستان» بابای ایندی حقیقتنی اویلاب بو کونگه قدر یوقلاب کیدگان عزیز بالالری اوچون قوروقو ظلمدن عبارت ایکانینی آچق آکلادی و اوکونه باشلادی. بو خصوصه اوزینی آگاهلاندرغان غصیرینسکی گه تشکر و رحمتلر اوقودی.

مونه «تورکستان» بابای شول کوندن اعتبارا اوستنده یهته گوجی عزیز بالالرینه حریت تام ایله ایرکنک بوردی. دیک باشقه طبیعت گه کوچوب حرمتلو بالالرندن توری - توری امیدلر کونه باشلادی.

طبیعی تورکستانک عزیز بالالری اوز بالالرندن کیگ حقوق آلاچ، بر نیچه وقتلر جدی و ملی تجربهلرده بولدیلر. رومانلر، ادبیاتلر، بری آرتدن بری نشر ایتوله باردی. آخر یلرده «سمرقند» ده «آینه»، «صدای تورکستان» و «صدای فرغانه» اسمی ایله ژورنال و غزتلر کورونه باشلادی. محترم تورکستان بابای بو شادلق منظره لرگه حقیقی کوز ایله قاراب، بو اشلرگه جن فدائیلک کورسانکان، فعال بالالرینه صمیمانه رحمتلر اوقور و آرنک شویله ملی حرکتلرینک دوام ایتمه کینی تله ر ایدی.

لکن تورکستان باباینک استقبالدن کوتکان ملی طلبلری وجودگه کینه آلمادی. چونکه یوقاریده صاناب اوتکان غزیتیه و ژورناللرمنزنگ مؤسساری، شخصیت دیگان بد بخت نرسه گه بیریلوب کیتدیار و مشتری یوق دیگان کبک توری بهانه لر تابوب اثرلرینی طوقتانا باشلادیلر. اصل باشده اساس ایتولوب نوتولغان شخصیت بلاسینه، مشتری یوقاق مه راد طوتلادی. مونه شول حاللرنی اعتبارغه آوب یا گاغنه قالون کورفاسینی اوستندن ارغنتقان «تورکستان بابای» نگ ینه دن یوقوسی کیلدی. ارغنتقان منده رینی

آقرونغنه تارتوب آوب باشینه قویدی.

حاضر «تاشکنند» ده چغوب توروچی محترم «اصلاح» مجله دینیه سی ایله ینه بر «عصر» یوقلامق غه معاهده ایتوشدی. محترم «اصلاح» مجله سی ینه ایکی «عصر» انشاءالله تیج غنه یوقلاتورغه بولدوره آورمن دیسه ده نی سبیدر موکأ «تورکستان» بابای الداغادی. تورکستان بابای، ترقی پرور نامینی آغان بویامه فکر، تجربهلر یاش اوغلانلرندن نفرتله نوب، آلا رغه صالحن کوز برله قاری باشلادی. آخری مونه اوستمزده گی، اون آلتیچی یل یکرمنچی عصرنگ ایک مدهش امیدسز یلرندن بولسه ده تورکستان بابای بو یل هم جدی کوز ایله قاراب، اوزینک اشچان بالالرندن گویا که بر امید کو تمکده ایدی. لکن نه چاره بالالری.....

آخرغی نتیجه ایسه میلیو نلرچه متعصب لرنک یودرقلری آستنده قالغان و بارماق برله صاناغانده صانلری قرغه یتمه گان، «تاشکنند» یاشلری تفرقه بلیه سینه گرفتار بولوب ایکی فرقه غه آیرلدیلر. بر قسمی «طوران طوداسی» اسمنده بر جمعیت تشکیل ایتمش و ایکنچی قسمی ایسه شوشی «طوران» چیلرغه اعتراض ایتوب اوز آرا بر پارتیه یاصامقچی بولسه لر کیره ک.

«تورکستان» بابای ایکی پارتیه ده گی بالالرینک قایسیلرینک نیتلری حق ایکان، دیب آقرونغنه اوستا کوز سالادر. اگر هر ایکی فرقه نگ فکری بر بولوب، آغز ایله اش بتوروب غایه سینی فعلیتکه قویا آلماسا «طوران» و فلان دن هم نفرت ایتوب، «اصلاح» مجله سی ایله توزگان معاهده موجبنچه ینه بر «عصر» یوقوغه کیتمکچی ایدی.

تورکستان بابای حقیقی نظر ایتکانده «طوران طودا» سنده آز بولسه هم یا گامیدلر بار ایکانینی سیزدی. آته ده بر بولغان اجتماع ملیده اورتاغه آتلغان مهم - مهم مسئله لرنگ نافع ایکانلگینی آکلادی. حاضرگه محاکمه ایتولمک ده بولغان غایه املنک میدانغه چقمق قینی محترم «طوران طودا» لرندن صمیمانه رجا قیلور. شاید محترم «طوران طودا»، اوستنده یه شه مکده بولغان بالالری تورکستاننی ینه بر عصر یوقلامق دن صاقلارلر، انشاءالله.

A.T.S.S.H. P.M.A.K.
 میر محمد شاکر و محمد زاکر رامیفلر «تاشکنند»
 PUBLIKA
 UB
 Библиотека
 نشری: «محمد شاکر و محمد زاکر رامیفلر»
 محرری: رضاء الدین بن فخرالدین
 Инв. №

«شورا» اورنبورغده اور بشه کونده بر هفتقه ادبی، فنی و سیاسی مجموعه دره.

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНИЯ: НА 2-Й СТРАНИЦЪ ОБЛОЖКИ 30 КОП., НА 3 И 4 СТР. -- 20 К. ЗА СТРОКУ ПЕТИТА.
 Адресъ: г. Оренбургъ, редакция журн. „ШУРО“.

آبونه بدلی: سنلک ۶ صوم، آتی آیلق ۳ صوم ۳۰ تین «وقت» بران برگه آلوچیلرغه: سنلک ۱۱ صوم آتی آیلق ۵ صوم ۹۰ تین در.

اورنبورغده «وقت» مطبعه سی.

ТИПОГРАФИЯ ГАЗ. „ВАКТЪ“ ВЪ ОРЕНБУРГЪ

ش ی ر ۵

№ 8.

АПРѢЛЬ 15 = 1916 ГОДА.

«کتب سته و مؤلفری»

رضاءالدين بن فخرالدين اثری

حدیث و سنت عالمگیری قاشنده «کتب سته» دیب مشهور بولغان صحیح البخاری، صحیح مسلم، سنن ابی داود، جامع ترمذی، سنن نسائی، سنن ابن ماجه، موطا مالک کتابلری حقتده یازلغان بر رساله در. حدیث علمی برله شغلله نوجیلر ایچون کیره کلی معلوماتلرده بار. ۱۳۶ بیتدن عبارت بو رساله نك حقی پوچته سی برله برلکده ۵۵ تین .

Адрес: Редакция газ. „Вактъ“ въ Оренбургѣ.

«ابن عربی»

رضاءالدين بن فخرالدين اثری

شیخ محی الدین بن عربی ترجمه حلی حقتده ترتیب ایتولغان بر رساله در. موندن ابن عربی نك مسلکی واوزینه خاص بولغان فکرلر نندن مهملری ذکر ایتولگان. ۱۴۶ بیتده باصلغان بو رساله نك حقی پوچته سی برله برلکده ۶۰ تین. باش اسقلادی «وقت» اداره سنده.

«ابن تیمیه»

رضاءالدين بن فخرالدين اثری

اسلام عالمگیری نك ایگ مشهورلر نندن بولغان ابن تیمیه نك ترجمه حلی، مسلکی و فکرلری یازلغان ۱۴۸ بیتک بر اثر در. حقی پوچته سی ایله برلکده ۶۰ تین. هر بر مشهور کتابچیلرده ساتلور. باش اسقلادی «وقت» اداره سنده.

هر توری پوغوسلی آغرولر وانلرنک علاضلری

ترجملری: ۱. بیکچانتایف و غ. مونتیه.

دنباده آورماغان کشی حیرهك بولا، فسول قدر سرخاولر اچنده بیک کوبسی آغرونك نه ابکانینی بلمای پوری. آزغنده دوا ایله بنهچک بر سرخاونك وقتینی اوتکاروب اوزاق وقتلر نوشا کده پاتوفه با که بنونلری باشقه توری بختسزلك لرگه سبب بولادر. شولارنی کوزده طونوب خلقنه آزغه بولسه آغرولرنی آپورا بلورگه منده ابو اچنده بولغان حواللر ایله دولانو بولینی کورساتکان مذکور اسمده گی رساله نك بر دانسه سینی هر ایوده بولدرمق البته نبوشدر. حقی ۵۹۵، پوچته ایله ۵۹۹. هر قابده ساتولا. اسقلادی «وقت» اداره سنده در.